

Програмний документ

**Далекосхідного руху за незалежність Зеленого
Клину**

Преамбула

Ми, нащадки добровільних і примусово депортованих переселенців, а також представники автохтонних народів Далекого Сходу — усі, хто вважає цю землю своєю батьківщиною, — усвідомлюючи свою історичну спадщину, культурну унікальність і прагнення до свободи, заявляємо про необхідність створення суверенної держави **Зелений Кли́н**. Ядро нашого руху сформувалося серед нащадків українських переселенців, які зберегли пам'ять про своє коріння, — але ідея вільного Зеленого Клину від самого початку належить не одній групі, а всім, хто живе на цій землі та пов'язує з нею своє майбутнє.

Зелений Кли́н — це земля, на якій упродовж століть формувалася особлива ідентичність її народів. Тут переплелися традиції українських переселенців, автохтонних та інших народів, створивши унікальний культурний і соціальний простір.

Упродовж багатьох десятиліть наша земля перебувала під контролем імперії, яка ігнорувала нашу самобутність і права. Наша боротьба — це прагнення забезпечити краще майбутнє для наших дітей: майбутнє без репресій, без московської колоніальної політики та без примусової асиміляції. Ми хочемо побудувати суспільство, засноване на принципах демократії, справедливості, вільного розвитку особистості, економічного й технологічного прогресу.

Світ змінюється, і ми бачимо приклади успішного самовизначення народів, які, попри зовнішній тиск, здобули незалежність і процвітання. Ми черпаємо натхнення з боротьби України за свободу, з досвіду країн Балтії, Фінляндії, Ізраїлю, США, Ірландії та інших держав, які утвердили незалежність від імперій в умовах надзвичайно складних зовнішньополітичних викликів.

Це важкий шлях, але ми готові пройти його, попри всі перешкоди, і утвердити Зелений Кли́н як суверенну державу — дружню до сусідів, але твердо налаштовану захищати свої національні інтереси.

Наш рух об'єднує всіх, хто вірить у майбутнє вільного Зеленого Клину, хто готовий відстоювати свою ідентичність, культуру та право на гідне життя. Ми дивимосся в майбутнє з упевненістю: свобода й незалежність — це не мрія, а неминучість для народу Зеленого Клину.

Наші основні цінності та принципи

Свобода та незалежність — право народу Зеленого Клину на самовизначення, засноване на основоположних правах людини та народів, закріплених у міжнародному праві.

Демократія та народовладдя — ми побудуємо суспільство, де влада справді належить народові й реалізується через вільні вибори, розподіл влад і верховенство права. Ми надто добре знаємо, наскільки порожньо звучать слова «правова держава» там, де закон служить не людям, а владі. Демократія Зеленого Клину — це не фасад і не гасло, а демократія озброєних і відповідальних людей, готових захищати свою свободу, свої домівки та своє право на самовизначення. Громадянин Зеленого Клину — не об'єкт управління, а суб'єкт влади. Народні збори, відкриті вибори, реальний контроль за діями влади, можливість відкликання посадовців і прозора судова система — не декорації, а основа нашої політичної культури.

Національне відродження — ми формуємо нову, зрілу політичну ідентичність на території Далекого Сходу — ідентичність **далекосхідників**: спадкоємців українських (і не лише українських) переселенців, нащадків автохтонних народів та всіх, хто пов'язав свою долю з нашою землею і готовий боротися за нашу свободу та гідне майбутнє. Наша національність — це насамперед не кров, а свідомий вибір належності до вільного та справедливого суспільства. Більшість учасників нашого руху зараховують себе до субетносу української нації — далекосхідних українців, і зберігають українське коріння як основу культури та мови. Водночас ми з повагою ставимося до автохтонних народів регіону — нівхів, ульчів, удегейців, орохів, нанайців, евенків та інших. Їхні традиції та світогляд — частина багатства, з якого народжується унікальна культура Зеленого Клину. Ми не асимілюємо, а об'єднуємо; не нав'язуємо, а надихаємо. Далекосхідник — це людина, яка любить свій край, говорить своєю мовою і бачить у різноманітті джерело сили, а не загрозу.

Економічна незалежність — створення сталої ринкової економіки, інтегрованої у світову систему, з акцентом на високі технології, екологічне виробництво та міжнародне партнерство.

Мир і безпека — добросусідські відносини з усіма сусідніми країнами, включно з новими державами; розвиток стратегічного партнерства з Україною, країнами Європейського Союзу, Японією, Кореєю, США та Австралією. Особлива увага — співпраці з країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону для забезпечення стабільності, безпеки та мирного життя.

Філософія людини як основи суспільства — головна цінність нашої держави — людина, її свобода та право на розвиток. Кожна людина — повноправний суб'єкт суспільного та політичного життя. Наша мета — створення політичної нації вільних людей, які самостійно визначають свою долю та майбутнє країни.

Цілі та завдання

Наша мета, наша мрія — незалежна й суверенна держава Зелений Клин: вільна, процвітаюча та щаслива, рівноправний учасник світової політики.

Завдання, які ми маємо вирішити насамперед:

Політична незалежність

- Проведення одразу після здобуття незалежності загальнонаціонального референдуму щодо державного статусу Зеленого Клину та найважливіших аспектів внутрішньої і зовнішньої політики.
- Формування перехідних органів влади, включно з парламентом, урядом і силами самооборони.
- Досягнення міжнародного визнання та членства в ООН й інших міжнародних організаціях.

Економічний розвиток

- Націоналізація стратегічно важливих підприємств і природних ресурсів на час перехідного періоду — з подальшою прозорою приватизацією там, де це буде визнано доцільним.
- Запровадження власної фінансової системи та податкової політики.
- Залучення іноземних інвестицій і розвиток інфраструктури.

Основні напрямки розвитку держави

Ми впевнені в успіху Зеленого Клину, тому що віримо в силу наших людей — працюючих, вільних, відкритих світові. Наш край багатий на природні ресурси, має унікальне географічне положення та культурну спадщину автохтонних народів і переселенців, які завжди вміли виживати за будь-яких умов і будувати життя з нуля. Цей потенціал стане основою нової економіки, заснованої на інноваціях, сталому розвитку та повазі до природи.

Розвиток сільського господарства

Зелений Клин має унікальні природні умови для розвитку аграрного сектору. Простори родючі землі, багаті водні ресурси, різноманітність кліматичних зон створюють сприятливі умови для процвітання сільського господарства та забезпечення продовольчої безпеки.

На території держави знаходиться понад 1,3–1,5 мільйона гектарів чорнозему — це більше, ніж у цілої низки визнаних сільськогосподарських держав Європи. Для порівняння, у Польщі — близько мільйона гектарів чорноземів, водночас її аграрний сектор вважається одним із найуспішніших у Європі. Наш потенціал об'єктивно вищий.

Ми здатні впевнено увійти до топ-10 світових виробників зернових і бобових культур, а в окремих напрямках посісти провідні позиції:

- **Соєві культури** — кліматичні умови дають змогу вирощувати сою з рекордною врожайністю, що створює можливість стати конкурентом найбільших виробників Азії.
- **Зернові та бульбоплідні культури** — жито, пшениця, картопля, баштанні й овочеві культури здатні не лише забезпечити внутрішній ринок, а й сформувати значний експортний потенціал.
- **Рибний промисел і звірівництво** — природні ресурси та традиції регіону дають змогу створити потужну базу для переробки та експорту морепродуктів, хутра й інших високоякісних товарів.
- **Вівчарство та тваринництво** — великі пасовища, м'який клімат і можливість локальної переробки роблять цю галузь однією з найприбутковіших у країні.

Міф про «неспроможність Далекого Сходу» — це політичний інструмент, а не реальність. Москва десятиліттями нав'язувала регіону відчуття відсталості та залежності, приховуючи головне: у нас є все, щоб бути житницею та опорою продовольчої безпеки не лише власного народу, а й усього регіону АТР.

Зелений Клин здатний перетворитися із «сировинного придатка» на самодостатню, багату та конкурентоспроможну аграрну державу, яка спирається на сучасні технології, справедливий розподіл ресурсів і повагу до праці землероба.

Основні напрямки розвитку:

1. Багатогалузеве сільське господарство. Ми розвиватимемо рослинництво і тваринництво, приділяючи особливу увагу вирощуванню екологічно чистої продукції — від великомасштабного виробництва зернових культур до органічних овочів і фруктів, від м'ясного та молочного тваринництва до рибальства і бджільництва. Аграрний сектор стане однією з опор економіки.

2. Впровадження передових технологій. Сучасні агротехнології, автоматизація процесів, інтелектуальне сільське господарство (AgTech) і передове сільськогосподарське машинобудування підвищать продуктивність та стійкість до кліматичних змін. Ми стимулюватимемо розвиток роботизованих систем, дронів для моніторингу полів, точкового внесення добрив і захисту рослин, а також впровадження біотехнологій для вдосконалення сортів культур і порід тварин.

3. Підтримка фермерства та малого бізнесу. Головний принцип — свобода та самостійність людей. Ніхто не нав'язуватиме вам спосіб ведення господарства: використовувати ШІ та сучасні технології чи працювати традиційними методами — вибір за вами. Держава створить передбачувану та прозору систему підтримки, доступну для всіх охочих:

- гранти та субсидії для модернізації й розширення виробництва;
- пільгове кредитування та доступ до фінансових інструментів;
- сприяння кооперації малих аграрних підприємств;
- допомога у збуті продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Кожен фермер залишається повноправним суб'єктом, а держава забезпечує лише умови, за яких ініціативні та підприємливі люди можуть успішно розвивати свої господарства й бізнес.

4. Екологічне сільське господарство. Ставка на органічне землеробство, сталі методи ведення господарства та скорочення використання шкідливих хімікатів. Впровадження агролісівництва, біологічних методів захисту рослин і альтернативних способів удобрення допоможе зберегти родючість ґрунтів та зменшити негативний вплив на довкілля.

5. Розвиток переробної промисловості. Створення мережі сучасних підприємств із переробки сільськогосподарської продукції підвищить додану вартість місцевого виробництва. Від молочних заводів і м'ясокомбінатів до борошномельних та консервних виробництв — усе це забезпечить економічне зростання та нові робочі місця.

6. Здоров'я нації — основа майбутнього. Якісні та доступні продукти, вироблені на Далекому Сході, замість невідомо звідки завезеної продукції сумнівної якості. Якісне та натуральне харчування — фундамент здоров'я нації, довголіття та добробуту громадян. Інвестиції в сільське господарство — це інвестиції в здоров'я людей, зниження захворюваності, підвищення якості життя та покращення демографічної ситуації.

7. Вихід на міжнародні ринки та розвиток експорту. Ми створимо потужну експортну базу, налагодивши постачання екологічно чистої продукції до країн Азії, Європи, Америки та Африки:

- сертифікація за міжнародними стандартами (EU Organic, USDA Organic, JAS, Halal, Kosher, GlobalG.A.P.);
- брендування продукції та просування на світових ринках;
- державна підтримка експортерів: субсидії, податкові пільги, допомога в сертифікації та логістиці;
- розвиток логістики та інфраструктури, створення експортних хабів і торговельних представництв.

Владивосток та інші наші міста цілком можуть стати азійським аналогом Роттердама — не точною копією, а логістичним вузлом, через який товари Півночі, Далекого Сходу та Азії виходитимуть у світ. Петропавловськ-Камчатський може стати «портом-воротами» до Арктики, Північного морського шляху та експорту в АТР. Ми перетворимо географічну перевагу на економічну: край на перетині Азії та Північної Америки, з виходом до морів, цілорічною навігацією та величезним потенціалом.

Міжнародне співробітництво та укладення вигідних торговельних угод дадуть змогу сформуванню економічної незалежності і міжнародну репутацію Зеленого Клину як надійного партнера, виробника якісної продукції та держави, відкритої до співпраці й інвестицій.

Усе перелічене підвищить доходи фермерів, залучить інвестиції та забезпечить стале економічне зростання, а також повну продовольчу незалежність нашої держави.

Розвиток гірничодобувної та переробної промисловості

Зелений Клин має величезні запаси природних ресурсів, здатних стати фундаментом потужної економіки. Багаті родовища вугілля, нафти, газу, рідкісноземельних металів, золота, срібла та дорогоцінного каміння дають змогу не лише зміцнити фінансову незалежність, а й закласти основу для індустріального зростання.

Стратегічні напрямки розвитку:

- **Створення національного ресурсного фонду.** Доходи від видобутку природних ресурсів спрямовуватимуться на розвиток інфраструктури, медицини, науки та освіти.
- **Інвестування в переробку.** Розвиток переробних виробництв зменшить залежність від експорту сировини, створить тисячі робочих місць і підвищить додану вартість продукції.
- **Екологічний видобуток і технології.** Передові методи гірничодобування зменшать шкоду довкіллю завдяки рециркуляції води, безпечній утилізації відходів та рекультивації земель.
- **Залучення інвесторів і партнерів.** Гнучка податкова політика та підтримка інвесторів створять умови для міжнародного співробітництва й упровадження новітніх технологій.
- **Економічна стабільність і безпека.** Контроль над стратегічними ресурсами забезпечить незалежність від зовнішніх постачальників і підвищить рівень життя громадян.

Розподіл влади та децентралізація

Ми твердо заявляємо про повний розподіл влади та децентралізацію управління, надаючи максимальну автономію та повноваження муніципалітетам. Кожен муніципалітет матиме право самостійно визначати, як розвиватимуться внутрішні процеси на його території. Такий підхід забезпечить гнучкість та адаптивність управління, даючи змогу органам місцевого самоврядування ефективно реагувати на зміни та задовольняти потреби своїх мешканців.

Кожен муніципалітет зможе розробляти та реалізовувати унікальні економічні, соціальні й культурні програми, орієнтуючись на специфіку своєї території, що дасть змогу максимально ефективно використовувати місцеві ресурси та вирішувати питання, важливі саме для конкретної громади.

Місцеві органи влади отримають можливість розробляти власні економічні стратегії, планувати розвиток інфраструктури, визначати пріоритети в освіті, охороні здоров'я та соціальній політиці. Муніципалітети будуть вільні у виборі методів і форм реалізації цих програм, що значно підвищить їхню ефективність та відповідність потребам місцевого населення.

Прикладом нашої концепції децентралізації є успішна модель Швейцарії, де на місцевому рівні вирішуються ключові питання, а муніципалітети мають рівні права та можливості для зростання й самореалізації. Ця модель демонструє, як децентралізація сприяє розвитку локальних громад, створюючи стійкі та процвітаючі муніципалітети.

Такий підхід забезпечить справжню рівноправність, свободу та унікальність кожного муніципалітету, створюючи різноманіття рішень і підтримуючи культурне різноманіття регіону. Ми впевнені, що лише завдяки децентралізованому управлінню можна досягти реального прогресу, за якого кожен муніципалітет має можливість самовираження та сталого розвитку.

Соціальна політика

Наша соціальна політика спрямована на створення сильної та стійкої системи, яка забезпечить рівні можливості для всіх громадян, сприятиме соціальній справедливості та підтримці кожного. Ми прагнемо побудувати ефективну систему охорони здоров'я, освіти та соціального захисту, яка відповідатиме викликам часу та потребам різних верств населення.

Охорона здоров'я. Створення доступної та якісної системи медичного обслуговування, яка гарантуватиме кожному громадянину доступ до необхідних медичних послуг. Розвиток первинної медичної допомоги, покращення інфраструктури, підвищення кваліфікації медичних працівників. Особлива увага — профілактиці захворювань, підтримці здорового способу життя та доступності медичних послуг у віддалених і сільських районах. Створення системи мотивації для медичного персоналу — покращення умов праці та стимулювання професійного зростання.

Освіта. Підвищення якості навчання та розширення доступності освітніх послуг. Впровадження інноваційних методів і технологій, які розвивають критичне мислення, творчий підхід та професійні навички. Кожному громадянину — можливість здобути якісну освіту незалежно від соціального статусу чи місця проживання. Розвиток інфраструктури освітніх закладів, включно з цифровізацією навчального процесу.

Соціальний захист. Створення ефективною та справедливою системи підтримки найбільш вразливих верств населення — пенсіонерів, людей з інвалідністю, багатодітних сімей та інших категорій громадян, які потребують допомоги. Програми, що забезпечують гідний рівень життя та доступ до соціальних послуг: житла, медичної допомоги, пенсійних виплат — з урахуванням індивідуальних потреб кожного.

Підтримка молоді. Програми підтримки молодих фахівців, допомога у працевлаштуванні, розвиток підприємницьких ініціатив і стартапів. Доступ до освітніх, культурних і спортивних програм — для розвитку професійних навичок та активної участі в суспільному житті.

Розвиток науки й технологій. Створення умов для розвитку наукових шкіл і залучення талановитих учених. Платформи для співпраці між науковими установами, університетами та промисловістю — впровадження новітніх розробок у медицину, сільське господарство, енергетику та екологію.

Програми репатріації. Розроблення програм репатріації для далекосхідних українців і представників автохтонних етносів, які бажають повернутися на історичну батьківщину. Створення умов для повернення зі збереженням культурних традицій, підтримка під час переселення, працевлаштування та адаптації, допомога в пошуку житла та соціальній інтеграції, підтримка культурної ідентичності.

Наша соціальна політика спрямована на створення справедливого та інклюзивного суспільства, де кожен громадянин почувається захищеним і впевненим у завтрашньому дні, має доступ до ресурсів для особистого та професійного розвитку й може активно брати участь у житті країни.

Культурне та мовне відродження

Культурне та мовне відродження — найважливіша частина нашого національного відродження. Ми твердо стоїмо на позиції, що українська мова, поряд із мовами автохтонних народів, має стати державною мовою, з гарантією її використання в офіційних справах, освіті, медіа та інших сферах суспільного життя. Це забезпечить збереження й розвиток унікальних мовних традицій, культурне різноманіття та повагу до етнічного різноманіття нашого суспільства.

Особливу увагу буде приділено підтримці та розвитку національного мистецтва, літератури й історичної спадщини. Ми активно сприятимемо відродженню та популяризації культур усіх етносів, з яких складається наша політична нація, підтримуватимемо творчих людей, які зберігають і розвивають традиції. Програми підтримки художників, письменників, музикантів та інших представників культурної сфери створять сприятливі умови для творчої самореалізації. Історична спадщина, пам'ятки архітектури, народні традиції та ремесла охоронятимуться й передаватимуться майбутнім поколінням.

Ми також підтримуватимемо та розвиватимемо медіа, які висвітлюють культурні особливості нашої нації та етносів, що її складають. Це створить стійке інформаційне середовище, сприятиме зміцненню національної єдності та взаєморозуміння між різними групами, а також стане платформою для діалогу й обміну досвідом між культурами.

Ми прагнемо створити культурний простір, у якому гармонійно співіснують різні етнічні групи, де кожна мова, традиція та культурна спадщина цінуються й розвиваються, а національна єдність ґрунтується на повазі до різноманіття.

Освіта та науковий розвиток — фундамент майбутнього

Ми переконані, що освіта й наука — ключові елементи побудови прогресивного, вільного та високотехнологічного суспільства. Інвестуючи в інтелектуальний потенціал нації, ми закладаємо основу для сталого розвитку держави, її економічної незалежності та культурного процвітання.

Ми створимо інноваційну освітню систему, орієнтовану не лише на передачу знань, а й на розвиток критичного мислення, самостійності, відповідальності та соціальної свідомості. Ми застосуємо найкращі з наявних світових практик в освіті, усунемо надмірну бюрократію та надамо університетам реальну автономію. Поряд із державними навчальними закладами діятимуть приватні — за прозорими, зрозумілими та єдиними для всіх правилами.

Основні напрямки освітньої політики:

Доступність і справедливість освіти. Дошкільна та шкільна освіта в державних закладах буде повністю безкоштовною — це основа рівності можливостей і гарантоване право кожної дитини. Високий рівень підготовки педагогів, сучасна матеріальна база та якісні навчальні програми — незалежно від доходу сім'ї та місця проживання.

Професійна та вища освіта будуть платними, однак держава створить широку систему стипендій і грантів, які покриватимуть вартість навчання для більшості вступників на засадах справедливості, прозорості та академічної успішності.

Будуть запроваджені цільові навчальні місця, що фінансуватимуться муніципалітетами: місцева влада зможе оплачувати навчання студентів за затребуваними напрямками, щоб випускники поверталися працювати у свої міста та райони, зміцнюючи місцеві громади й розвиваючи економіку регіону.

Школи нового покоління — оснащені передовими технологіями, інтерактивними програмами та індивідуальними траєкторіями навчання для кожного учня.

Вільний доступ до вищої освіти — створення мережі університетів світового рівня, де студенти зможуть опановувати затребувані спеціальності, брати участь у наукових дослідженнях та програмах академічного обміну.

Дуальна освіта та практика — інтеграція реальних виробничих процесів і бізнес-орієнтованих курсів у навчальні програми, щоб випускники були готові до роботи та підприємництва.

Розвиток освіти рідними мовами — освіта, особливо початкова, має бути доступною рідною мовою, а не лише російською: українською, коряцькою, нівхською та іншими

мовами регіону. Багатство Зеленого Клину та ініціатива його мешканців дадуть змогу забезпечити це в осяжні строки.

Міжнародні стандарти та академічна мобільність. Мета — зробити освіту в Зеленому Клині такою, що відповідає світовим стандартам якості. Будуть створені цільові програми для навчання у провідних університетах світу та державна програма підтримки випускників, які навчаються за кордоном, щоб молоді фахівці поверталися додому висококласними професіоналами й спрямовували свої сили на розвиток країни.

Доступність знань — цифровізація навчальних матеріалів, онлайн-курси та дистанційне навчання для всіх, незалежно від місця проживання. Для Далекого Сходу це особливо важливо: величезні відстані, розріджена інфраструктура та географічна ізольованість населених пунктів не повинні обмежувати доступ людей до освіти й науки. Сучасні технології дадуть змогу кожному мешканцеві — від прибережних селищ до гірських районів — навчатися, розвиватися та бути частиною єдиного інтелектуального простору Зеленого Клину.

Пріоритетні напрямки наукового розвитку:

- **Екологічно чисті технології** — розроблення та впровадження зеленої енергетики, переробка відходів, відновлення екосистем.
- **Біотехнології та медицина** — фармацевтика, генна інженерія, персоналізована медицина, збільшення тривалості життя.
- **Аграрні науки та продовольча безпека** — методи органічного землеробства, розвиток аквакультури, підвищення врожайності без шкоди для довкілля.
- **ІТ та цифрові технології** — вітчизняні програмні продукти, штучний інтелект, інформаційна безпека, цифрова економіка.
- **Гуманітарні науки та культура** — дослідження історії й культури Зеленого Клину, розвиток усіх корінних та автохтонних культур, підтримка літератури, мистецтва, філософії та суспільних наук як основи зрілого громадянського суспільства. Гуманітарні дисципліни мають стати не лише хранителями пам'яті, а й рушієм морального та культурного прогресу.

Ми заохочуватимемо співпрацю з провідними світовими науковими центрами, залучатимемо найкращих фахівців з усього світу, забезпечуючи їм конкурентні умови для роботи та життя, і водночас створюватимемо умови для повернення талановитих учених і викладачів, готових зробити внесок у розвиток рідної держави.

Розвиток науки й технологій

Наукові та технологічні інновації — основа майбутнього розвитку Зеленого Клину:

- створення центрів наукових досліджень і технологічних парків у сферах альтернативної енергетики, біотехнологій, сільського господарства та екології;
- залучення наукових кадрів та іноземних університетів для розроблення нових технологій, диверсифікації економіки та створення висококваліфікованих робочих місць.

Підтримка малого та середнього бізнесу

Малий і середній бізнес — основа економічної стабільності та процвітання Зеленого Клину. Саме підприємці створюють робочі місця, наповнюють ринок якісними товарами й послугами, сприяють розвитку інновацій та формують міцну місцеву економіку.

Наш рух виступає за:

- **Створення сприятливих умов для бізнесу** — спрощення бюрократичних процедур, зменшення адміністративних бар'єрів, цифровізація взаємодії підприємців із державними структурами.
- **Систему податкових пільг та амністії** — зменшення податкового навантаження для малих і середніх підприємств, особливо в сільському господарстві, переробці, IT та туризмі. Податкова амністія для нових підприємств у стратегічно важливих сферах протягом перших 5 років із моменту створення.
- **Розвиток стартап-екосистеми** — гранти, акселераційні програми, венчурне фінансування перспективних ідей, підтримка наукових і технологічних ініціатив, механізми державно-приватного партнерства.
- **Проектне фінансування** — пільгове кредитування, субсидії та інвестиційні програми для місцевих виробників, фермерських господарств, підприємств легкої промисловості та IT.
- **Захист підприємців** — прозоре правове середовище, викорінення корупції та монополізму, підтримка незалежних бізнес-асоціацій та об'єднань.

Ми будуємо економіку, де ініціативні та працьовиті люди отримують не перешкоди, а можливості для розвитку.

Інфраструктурний розвиток

Через недостатній розвиток інфраструктури в наших регіонах — наслідок колоніальної політики Росії — ми стикаємося з численними економічними та соціальними проблемами.

Розвиток інфраструктури — одне з головних завдань нашої держави. Ми вкладатимемо кошти в будівництво доріг, мостів, систем енерго- та водопостачання, а також у створення сучасних систем зв'язку й транспорту.

Розвиток інфраструктури здійснюватиметься за рахунок власних коштів, отриманих від продажу природних ресурсів, а також завдяки залученню іноземних інвестицій у ключові галузі. Доходів від експорту наших товарів буде достатньо для масштабних проєктів з покращення інфраструктури та створення стійкої економіки.

У сукупності все це дасть змогу значно підвищити якість життя в регіонах, створити нові робочі місця та покращити доступність державних послуг для населення.

Гармонія з природою

Далекий Схід живе в гармонії з природою: ми балансуємо між комфортом людей, ефективною економікою та збереженням унікальних екосистем, тому що жити красиво й дихати чистим повітрям — це не розкіш, а базове право.

Принципи:

- **Сталий розвиток** — пріоритет державної політики: усі рішення оцінюються з урахуванням довгострокового екологічного, економічного та соціального ефекту.
- **Прозорість і верховенство права** — обов'язкові умови дотримання екологічних стандартів; незалежна судова система та громадський контроль унеможливають зловживання й корупцію.
- **Соціальна справедливість** — екологічні проєкти не повинні ставати приводом для обмеження інтересів місцевих громад; перехід до «зеленої» економіки супроводжуватиметься заходами підтримки для вразливих груп.
- **Участь громадян** — люди залучені до ухвалення рішень, а муніципалітети мають реальну можливість обирати оптимальні локальні рішення в межах загальних правил.

Конкретні заходи:

1. **Суворі стандарти охорони природи** — обов'язкові норми щодо захисту лісів, водних ресурсів, ґрунтів та атмосферного повітря, застосовні до всіх: від дачників і відпочивальників до великих видобувних і промислових підприємств.
2. **Захисні та охоронні зони** — мережа природоохоронних територій для збереження унікальних екосистем, місць існування рідкісних видів і природних ландшафтів, із режимами від суворої охорони до регенеративного використання під науковим контролем.
3. **Програми сталого використання ресурсів** — галузеві програми (лісове господарство, рибальство, гірничодобувна промисловість, водні ресурси) з лімітами, циклами відновлення та стандартами мінімізації шкоди. Економіка має працювати, але не виснажувати природу.
4. **Екологічна освіта та культура** — системні освітні програми з екології для людей різного віку: у школах, коледжах, на підприємствах і в муніципалітетах. Формування культури відповідального споживання та поведінки на природі.
5. **Соціально чутливий перехід** — визнання того, що «зелені» проєкти на початковому етапі можуть бути дорогими та викликати спротив. Компенсаційні й адаптаційні заходи: тимчасова підтримка сімей і працівників, програми перекваліфікації, субсидування інновацій для малих господарств.
6. **Муніципальна гнучкість у межах правил** — муніципалітети обирають практичні та комфортні для мешканців рішення в межах загальнонаціональних стандартів: закон встановлює рамки, а не нав'язує єдиний шаблон.
7. **Фінансування та економічні стимули** — державні та регіональні фонди підтримки природоохоронних проєктів, податкові пільги для екологічних

підприємств, гранти й дешеві кредити для впровадження чистих технологій та відновлення екосистем.

8. **Моніторинг і відповідальність** — постійна система екологічного моніторингу з відкритим доступом до даних, чіткі санкції за порушення, незалежні експертні комісії та громадські ради під час ухвалення ключових рішень.
9. **Міжнародне співробітництво** — участь у міжнародних екологічних ініціативах, обмін технологіями, спільні проєкти зі збереження біорізноманіття та боротьби зі зміною клімату.

Держава Зеленого Клину забезпечить сталий розвиток через суворі, але справедливі стандарти охорони природи, балансуючи екологічні обмеження з підтримкою місцевих громад та економічною життєздатністю.

Дружність і різноманіття

Зелений Клин — це дім для багатьох етносів, культур і традицій. Ми підтримуємо різноманіття та цінуємо мирне співіснування різних народів:

- створення освітніх і культурних програм, спрямованих на зближення різних етносів і народів нашого регіону;
- підтримка мов і традицій усіх народів, які проживають на території Зеленого Клину.

Рівноправність і відсутність дискримінації

У нашій державі не буде місця державній дискримінації за будь-якими ознаками — ні етнічними, ні релігійними, ні гендерними.

Для нас головне — щоб люди поділяли наші цінності свободи та були готові жити й працювати на благо суспільства. Все інше — другорядне.

Ми забезпечимо повну рівноправність для всіх громадян незалежно від їхньої етнічної належності, статі, релігійних поглядів чи інших особистих характеристик. Кожен муніципалітет матиме право самостійно вирішувати питання, пов'язані з організацією життя на своїй території, у межах загальнонаціональних стандартів прав людини — це забезпечить справжню рівність можливостей для всіх мешканців, створюючи гармонійні спільноти, засновані на взаємній повазі.

Сприяння переселенню та компенсація збитків для тих, хто не погоджується з нашою незалежністю

Ми усвідомлюємо, що не всі мешканці нашої землі готові прийняти незалежність Зеленого Клину та пройти разом із нами шлях побудови нової держави. Поважаючи право кожної людини на власні переконання та погляди, ми пропонуємо всім, хто не погоджується з життям у вільній і процвітаючій державі, можливість добровільного переселення.

Що ми гарантуємо:

- **Компенсація всіх збитків** — кожен переселенець отримає відшкодування вартості свого майна, бізнесу та нерухомості, а також компенсацію витрат на переїзд.
- **Комфортний і безпечний виїзд** — організовані рейси, зокрема з особливими умовами для сімей із дітьми.
- **Фінансова підтримка** — окрім компенсації втрат, кожному переселенцю буде надано підйомні кошти для початку нового життя.
- **Юридична та логістична допомога** — сприяння в оформленні документів, пошуку житла, працевлаштуванні та адаптації на новому місці.

Чому ми так робимо?

Наш народ пам'ятає трагічну історію своїх предків, яких насильно виселяли з рідних земель у нелюдських умовах — заганяли до товарних вагонів, кидали в тайзі без їжі та даху над головою, позбавляли права вибору. Ми не допустимо подібного варварства.

Ми забезпечимо гуманне та шанобливе переселення для тих, хто не бачить себе в нашій державі. Кожна людина має право жити там, де їй комфортно, і ми готові надати всю можливу допомогу в цьому процесі. Наша мета — побудова вільного, справедливого та процвітаючого суспільства, і нехай кожен зробить свій вибір свідомо.

Зовнішня політика та стратегічні партнерства

1. Філософія зовнішньої політики: нейтралітет, відкритість, прагматизм

Зелений Клин не має і не матиме «вічних ворогів» чи «вічних союзників». У нас є лише вічні національні інтереси: безпека, суверенітет, добробут громадян та збереження нашої унікальної культури. Наша зовнішня політика ґрунтується на трьох принципах:

- **Військовий нейтралітет** — ми не вступаємо до військових блоків і не розміщуємо на своїй території іноземні військові бази без проведення загальнонаціонального референдуму. Наша безпека забезпечується власними силами та мережею рівноправних двосторонніх угод.
- **Економічна відкритість** — ми відкриті для торгівлі та інвестицій з усіх країн світу без політичної дискримінації. Єдині критерії — дотримання наших законів, екологічних норм і повага до наших людей.
- **Дипломатичний прагматизм** — ми будемо відносити з кожною державою на основі конкретної взаємної вигоди, уникаючи ідеологізованих підходів і спроб втягнути нас у чужі конфлікти.

2. Три кола партнерства: від ближнього до дальнього

2.1. Перше коло: близькі за духом і кров'ю

Україна — наш ключовий стратегічний партнер номер один. Значна частина нашого культурного коду сформована українськими переселенцями.

- *Політична вісь*: ми домагаємося від України невідкладного визнання незалежності Зеленого Клину та підписуємо Договір про дружбу, добросусідство і стратегічне партнерство.
- *Безпека та оборона*: спільні програми підготовки військових кадрів, обміну розвідувальною інформацією щодо гібридних загроз, співпраця в оборонній промисловості — з опорою на безцінний досвід України у створенні сучасної армії та системи територіальної оборони.
- *Економіка та технології*: спільні підприємства в аграрному секторі (особливо переробка сої та зернових), ІТ та машинобудуванні. Українські компанії отримують режим найбільшого сприяння на нашому ринку.
- *Гуманітарна сфера*: допомога у відновленні української освіти, книговидання та медіа; спільні програми зі збереження історичної спадщини та культурних традицій.

Інші українські території (Малиновий Клин, Жовтий Клин та інші): ми розглядаємо всі регіони компактного проживання українців за межами сучасної України як природних союзників у збереженні спільної ідентичності.

- *Платформа «Собор»* — міжнародна мережа громад, організацій і земляцтв для координації зусиль із захисту культурних і мовних прав, обміну досвідом та підтримки підприємництва.
- *Взаємна підтримка* — порушення питань дотримання прав українців у цих регіонах на міжнародних майданчиках, підтримка їхнього права на культурну автономію та будь-які форми самовизначення відповідно до міжнародного права.

Автохтонні народи та корінні етноси (нівхи, евенки, нанайці, удегейці, ульчі, орочі та інші): ми не лише зберігаємо їхню культуру всередині країни, а й представляємо їхні інтереси в міжнародних організаціях (ООН, Арктична рада, спеціалізовані форуми), підтримуємо створення транскордонних асоціацій корінних народів для захисту їхнього традиційного способу життя та прав на землю.

2.2. Друге коло: рушії розвитку та безпеки

Сполучені Штати Америки — глобальний лідер і наш природний партнер у питаннях безпеки та високих технологій.

- *Оборонне співробітництво*: придбання сучасних оборонних систем (ППО, берегова охорона, безпілотники), підготовка офіцерів в американських військових академіях, спільні навчання. США можуть стати гарантом нашої безпеки на етапі становлення держави.
- *Економіка та інвестиції*: залучення американського капіталу у видобуток і глибоку переробку рідкісноземельних металів, ІТ-сектор та розвиток портової інфраструктури — на прозорих і стабільних умовах.
- *Дипломатична підтримка*: США — ключовий гравець в ООН, і їхня підтримка нашого визнання матиме вирішальне значення.

Європейський Союз — взірць сталого розвитку, екологічних стандартів та демократичних інститутів.

- *Торгівля та стандарти*: середньострокова мета — угода про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі; на першому етапі — автономні торговельні преференції для нашої органічної продукції, риби та морепродуктів, гармонізація технічних регламентів з європейськими.
- *Наука та інновації*: участь у рамкових програмах ЄС (Horizon Europe), спільні дослідницькі центри з екології та агротехнологій, обмін студентами й ученими (Erasmus+).
- *Зелений перехід*: допомога ЄС у впровадженні сучасних екологічних стандартів у промисловості та сільському господарстві, розвитку відновлюваної енергетики.

Японія — найближчий високотехнологічний сусід і один із найбільших потенційних інвесторів.

- *Інфраструктура та енергетика*: японські інвестиції в модернізацію портів (Владивосток, Находка, Петропавловськ-Камчатський), будівництво терміналів для СПГ, розвиток водневої енергетики.

- *Рибальство та аквакультура*: спільні проєкти з глибокої переробки риби та морепродуктів, впровадження японських технологій марикультури.
- *Культурний обмін*: програми вивчення японської мови, популяризація культури, туристичні обміни.

Республіка Корея — технологічний донор і важливий торговельний партнер в АТР.

- *Технопарки та інновації*: спільні промислові кластери й технопарки (електроніка, біотехнології, суднобудування).
- *Цифровізація*: вивчення та адаптація корейського досвіду в електронному урядуванні, розумних містах, цифровій медицині.

Австралія — країна зі схожою структурою економіки (сировина, сільське господарство) та схожими викликами (величезні відстані, вразливість екосистем).

- *Гірничодобувна промисловість та екологія*: обмін досвідом екологічно відповідального видобутку та рекультивації земель.
- *Сільське господарство*: співпраця у ветеринарному та фітосанітарному контролі для виходу на ринки АТР, спільні дослідження посухостійких культур.

2.3. Третє коло: добросусідство та регіональна стабільність

Китайська Народна Республіка — наш найбільший сусід і найважливіший економічний партнер. Ми будуємо відносини з КНР на принципах добросусідства, взаємної поваги та прагматизму.

- *Економічне співробітництво*: Китай — природний ринок збуту для нашої риби, сої, лісу та морепродуктів; модернізація прикордонних переходів, спрощення митних процедур, залучення китайських інвестицій в інфраструктуру на прозорих конкурентних умовах із дотриманням наших екологічних стандартів.
- *Інвестиції та технології*: китайські інвестиції в переробку сільськогосподарської продукції, легку промисловість, спільні підприємства — за умови дотримання трудового законодавства Зеленого Клину та поваги до місцевих громад.
- *Транспорт і логістика*: Зелений Клин як частина транспортного коридору «Китай — Європа» та вихід до моря для північно-східних провінцій Китаю; спільні проєкти розвитку портової інфраструктури.
- *Політичний діалог*: ми не беремо участі в альянсах, спрямованих проти Китаю, поважаємо територіальну цілісність КНР та очікуємо поваги до нашого суверенітету й права на самовизначення. Регулярний політичний діалог на високому рівні.
- *Культура та освіта*: вивчення китайської мови, культурні обміни, академічне співробітництво.

Саха Сірэ (Республіка Саха) та Бурятія — найближчі сусіди та природні партнери в питаннях економічної кооперації й збереження культури корінних народів.

- *Прикордонна торгівля*: стимулювання прямих економічних зв'язків, спрощення візового режиму для мешканців прикордоння, спільні ярмарки та бізнес-місії.

- *Культурні та гуманітарні зв'язки*: підтримка контактів між евенками, евенами та іншими розділеними народами, спільні фестивалі та обміни делегаціями.

Держави АСЕАН (В'єтнам, Таїланд, Індонезія, Філіппіни, Малайзія та інші) — величезний і швидкозростаючий ринок для нашої сільськогосподарської продукції:

- *експорт продовольства* — риба, соя, зерно, продукти переробки;
- *туризм* — залучення туристів з АСЕАН на Камчатку, Курили, до Примор'я;
- *освіта* — програми для студентів із країн АСЕАН у наших майбутніх університетах.

3. Нова роль у регіоні: Тихий океан — море співпраці

Ми відмовляємося від конфронтаційної риторики «форпосту». Натомість ми пропонуємо регіону та світові нову роль Зеленого Клину.

3.1. Логістичний хаб «Ворота до Азії». Унікальне географічне положення — на перетині океану й континенту, поруч із економіками, що динамічно розвиваються, — робить нас ідеальним місцем для великого транспортно-логістичного вузла:

- розвиток портів Владивосток, Находка, Ваніно, Петропавловськ-Камчатський, Магадан — модернізація, поглиблення та можливість приймати великотоннажні судна;
- транзитні коридори для вантажів між країнами АТР, Європою та Північною Америкою;
- розвиток портової інфраструктури вздовж траси Північного морського шляху — бункерування, ремонт, перевалка вантажів.

3.2. Науково-освітній хаб «Мозок АТР». Мережа сучасних університетів і дослідницьких центрів, орієнтованих на потреби регіону:

- міжнародні кампуси провідних університетів світу (США, Японії, Кореї, ЄС, Китаю);
- пріоритетні напрямки — морська біологія та біотехнології, екологія й клімат, агротехнології, відновлювана енергетика, вивчення культур народів АТР.

3.3. Дипломатичний майданчик «Зустріч у Тихому океані». Наша територія — для проведення нейтральних переговорів, експертних зустрічей та гуманітарних форумів. Владивосток може стати «Женевою Азії» — місцем, де навіть найскладніші проблеми обговорюються у спокійній, деполітизованій атмосфері.

4. Участь у міжнародних організаціях

Ми послідовно домагатимемося повноправного членства в усіх ключових міжнародних структурах:

- ООН та її спеціалізованих установах (ФАО, ЮНЕСКО, ВООЗ, МАГАТЕ);
- АТЕС — як платформі економічного співробітництва в регіоні;
- АРФ (Регіональний форум АСЕАН з безпеки) — для діалогу з питань безпеки;

- ШОС — як спостерігач або партнер з діалогу, з урахуванням інтересів сусідів;
- МВФ, Світовий банк, Азійський банк розвитку, АБІІ — для залучення фінансування.

5. Захист громадян і підтримка діаспори

Ми створимо сучасну консульську службу, орієнтовану на реальну допомогу громадянам Зеленого Клину за кордоном, і підтримуватимемо зв'язки з діаспорами в інших країнах, допомагаючи їм зберігати ідентичність і зв'язок із батьківщиною.

Перехідний період і механізм здобуття незалежності

Умови та момент проголошення незалежності

Ми не маємо ілюзій щодо того, як здобувається реальна незалежність. Історія показує: вікно можливостей відкривається в момент ослаблення або розпаду імперської влади — саме так здобули свободу країни Балтії, Україна, Грузія та більшість постколоніальних держав XX століття. Ми готуємося до цього моменту заздалегідь, щоб його не втратити.

Зелений Клин проголошує незалежність за настання умов, за яких центральна російська влада втрачає фактичний контроль над територією Далекого Сходу — чи то внаслідок розпаду федеральних структур, воєнної поразки, внутрішньополітичного колапсу чи інших обставин, що позбавляють Москву можливості здійснювати реальне управління регіоном.

Проголошення незалежності — це не спонтанний акт, а заздалегідь підготовлений і легітимний політичний крок, який наш рух буде готовий здійснити у потрібний момент.

Хто проголошує незалежність: Установчий з'їзд

Суб'єктом проголошення незалежності є **Установчий з'їзд Зеленого Клину** — найвищий орган народного представництва в перехідний період, який скликається невідкладно після настання описаних вище умов.

З'їзд формується за таким принципом представництва:

Члени та структури нашого руху становлять основу з'їзду та мають пріоритетне право представництва — саме ми протягом багатьох років домагалися незалежності, вели організаційну, дипломатичну та культурну роботу, ризикували й жертвували багатьма речами заради цієї мети. Це не привілей, а визнання історичної відповідальності.

Виборні делегати від муніципалітетів і громад — представники місцевого самоврядування, громадських організацій, професійних об'єднань та етнічних громад регіону, обрані на місцях у максимально стислі строки, сумісні з міркуваннями безпеки та логістики.

Представники автохтонних народів — нівхів, удегейців, нанайців, евенків, ульчів, орохів та інших корінних народів Далекого Сходу — включаються до складу з'їзду як повноправні учасники, чії права та інтереси є невідчужуваними й підлягають особливому захисту.

З'їзд ухвалює Декларацію незалежності, затверджує склад Перехідного уряду та

визначає основні параметри конституційного процесу.

Перехідний уряд

Установчий з'їзд формує **Перехідний уряд Зеленого Клину** — тимчасовий виконавчий орган, що діє до проведення перших повноцінних демократичних виборів.

Перехідний уряд:

- здійснює функції виконавчої влади на всій території держави;
- забезпечує громадський порядок, безпеку та базові державні послуги;
- проводить переговори щодо міжнародного визнання та встановлює дипломатичні відносини;
- організовує та проводить перші загальні вибори;
- готує проєкт Конституції для винесення на референдум.

Строк повноважень Перехідного уряду — **не більше одного року** від моменту проголошення незалежності. Після завершення цього строку проводяться перші загальні вибори до постійних органів влади. Продовження перехідного періоду понад один рік можливе виключно за рішенням Установчого з'їзду за наявності обставин непереборної сили (активні бойові дії, гуманітарна катастрофа).

Силові структури та державні службовці: люстрація та імунітет

Ми розуміємо, що на момент проголошення незалежності на території Зеленого Клину діятимуть російські силові структури, судова система та державний апарат. Наша позиція щодо кожної з цих категорій людей — чітка та справедлива.

Ті, хто підтримував нашу боротьбу — відкрито, опосередковано або хоча б утримуючись від активної протидії, — отримують можливість продовжити державну службу в структурах нової держави. Їхній професійний досвід є цінним, а їхній вибір — шанованим. Їм гарантується імунітет від переслідування за дії, вчинені в межах службових обов'язків у період російського управління, якщо ці дії не кваліфікуються як злочини проти людяності, тяжкі злочини проти мирного населення або активна участь у політичних репресіях.

Ті, хто активно протидіяв незалежності — брав участь у переслідуванні членів нашого руху, громадських активістів, журналістів та представників корінних народів; здійснював незаконні затримання, фабрикував справи, застосовував насильство — підлягають **обов'язковій люстрації**: тимчасовому або постійному відстороненню від державної служби до завершення перевірки.

Кримінальне переслідування застосовується до тих, чиї дії містять ознаки злочинів за законодавством нової держави або нормами міжнародного права — незалежно від посади та звання. Жодної амністії за тяжкі злочини не буде.

Для проведення люстраційного процесу створюється **незалежна Люстраційна комісія** — за участю представників громадянського суспільства, юристів та міжнародних спостерігачів. Комісія працює за відкритими, заздалегідь встановленими критеріями та не може бути використана як інструмент політичних розправ або особистих рахунків.

Забезпечення правопорядку в перехідний період

У перші дні та тижні після проголошення незалежності ключову роль у підтриманні порядку відіграють:

- **Сили самооборони руху** — ядро майбутньої національної армії та поліції, сформовані з членів руху й добровольців, які пройшли базову підготовку;
- **Місцеві народні дружини** — добровольчі формування при муніципалітетах, що діють під контролем органів місцевої влади;
- **Працівники поліції та інших силових структур, які переходять на бік нової держави** — після проходження експрес-перевірки та складання присяги новій державі.

Застосування насильства в перехідний період регулюється суворими нормами, порушення яких тягне за собою негайне відсторонення та кримінальне переслідування — незалежно від належності до нашого руху. Ми будуємо державу закону, а не державу переможців.

Перші вибори та легітимність нових органів влади

Не пізніше ніж через **12 місяців** після проголошення незалежності проводяться:

- **Вибори до Установчих зборів** — органу, який розробляє та ухвалює постійну Конституцію держави;
- **Референдум щодо Конституції** — після її розроблення Установчими зборами;
- **Перші парламентські вибори** — після ухвалення Конституції.

До участі у виборах допускаються всі громадяни Зеленого Клину, які досягли 18 років, незалежно від етнічного походження, мови, релігії та минулої політичної належності — за умови прийняття громадянства нової держави.

Міжнародні спостерігачі — від дружніх держав, незалежних організацій та структур ООН — запрошуються для моніторингу всіх етапів виборчого процесу. Легітимність наших перших виборів має бути бездоганною — це фундамент довіри до нової держави як усередині країни, так і у світі.

Конституційні засади Зеленого Клину

Конституція як суспільний договір

Конституція Зеленого Клину — це не документ, написаний у тиші кабінетів і спущений народів згори. Це суспільний договір, народжений із широкої участі громадян, представників усіх етносів, регіонів і поколінь нашої землі.

Конституцію розробляють **Установчі збори**, обрані на перших загальних виборах. Після ухвалення Установчими зборами вона вноситься на **загальнонародний референдум**. Лише схвалення більшістю громадян робить її найвищим законом держави.

Конституція має пряму дію: будь-яка норма законодавства, що суперечить їй, є недійсною. Жодна гілка влади, жоден орган, жодна партія не стоїть вище за Конституцію.

Форма правління: парламентська республіка

Зелений Клин є **парламентською республікою**. Це означає, що реальна політична влада зосереджена в руках парламенту та сформованого ним уряду, а не в руках однієї людини.

Ми свідомо відмовляємося від сильної президентської влади. Історія пострадянського простору знову й знову показує: концентрація влади в одних руках веде до авторитаризму, навіть якщо все починається з найкращих намірів. Парламентська модель потребує коаліцій, компромісів і постійного діалогу — це повільніше, але незрівнянно стійкіше.

Президент є главою держави та виконує передусім представницькі й церемоніальні функції: підписує закони, представляє державу на міжнародній арені, є гарантом Конституції. Президент обирається парламентом строком на п'ять років, не більше ніж на два строки поспіль. Він не очолює уряд і не визначає повсякденну політику — це унеможлиблює персоніфікацію влади та культ особи.

Прем'єр-міністр є главою уряду та здійснює реальне виконавче керівництво країною. Прем'єр-міністр призначається парламентом із числа лідерів парламентської більшості та несе перед ним відповідальність. Парламент може висловити уряду вотум недовіри — і тоді уряд іде у відставку.

Федеративний устрій

Зелений Клин є **федерацією** — державою, в якій суб'єкти (регіони, провінції, землі)

мають реальну самостійність і власну законодавчу владу в межах своїх повноважень.

Федерація будується знизу вгору: муніципалітети делегують частину повноважень суб'єктам федерації, суб'єкти — федеральному центру. Все, що явно не передане на вищий рівень, залишається у віданні нижчого рівня.

Виключні повноваження федерації: оборона та безпека, зовнішня політика, єдине громадянство, грошова система та федеральний бюджет, федеральне кримінальне законодавство, міжрегіональна інфраструктура.

Повноваження суб'єктів федерації: регіональне законодавство, регіональні податки та бюджет, освіта (у межах федеральних стандартів), охорона здоров'я, регіональна інфраструктура, культурна політика.

Повноваження муніципалітетів: місцеве самоврядування, землекористування, місцеві податки, комунальне господарство, місцева поліція та порядок, місцеві культурні програми.

Особливий статус територій корінних народів закріплюється конституційно. Території компактного проживання автохтонних народів — нівхів, удегейців, нанайців, евенків, ульчів, орохів та інших — отримують розширену автономію у питаннях землекористування, традиційного природокористування, мови та культури. Їхні права не можуть бути обмежені ані федеральним, ані регіональним законодавством.

Двопалатний парламент

Законодавча влада належить **двопалатному парламенту**, що складається з Народної палати та Палати регіонів.

Народна палата — нижня палата, обирається прямим загальним голосуванням за змішаною системою (частина депутатів — в одномандатних округах, частина — за партійними списками). Формує уряд, ухвалює закони та бюджет, здійснює основний законодавчий процес.

Палата регіонів — верхня палата, забезпечує представництво суб'єктів федерації та муніципалітетів незалежно від чисельності їхнього населення. Це голос малих територій, віддалених районів і корінних народів — тих, кого легко «перекричати» в суто мажоритарній системі. Палата регіонів схвалює закони, що стосуються прав суб'єктів, ратифікує міжнародні договори, бере участь у призначенні суддів Конституційного суду.

Квота для представників автохтонних народів у Палаті регіонів закріплюється конституційно — їхній голос звучить у парламенті незалежно від чисельності громад.

Пряма демократія: референдуми та народні ініціативи

Ми переконані, що демократія не вичерпується виборами раз на кілька років. Громадянин Зеленого Клину — активний учасник політичного життя, а не пасивний виборець.

Обов'язковий референдум проводиться з таких питань:

- ухвалення та внесення змін до Конституції;
- вступ до міжнародних союзів та організацій, що передбачає передачу частини суверенітету;
- оголошення війни;
- зміна державних кордонів.

Факультативний референдум може бути ініційований:

- парламентом — з будь-якого питання загальнонаціонального значення;
- громадянами — за умови збору встановленої кількості підписів (точний поріг визначається Конституцією, але має бути реально досяжним, а не загороджувальним).

Народна законодавча ініціатива — громадяни, які зібрали достатню кількість підписів, мають право внести на розгляд парламенту проєкт закону. Парламент зобов'язаний розглянути його у встановлений строк. Якщо парламент відхиляє ініціативу або суттєво змінює її, ініціатори можуть винести питання на референдум.

Право відкликання — громадяни мають право ініціювати дострокове припинення повноважень депутата або виборної посадової особи, якщо вважають, що вона втратила їхню довіру. Процедура відкликання встановлюється законом і передбачає збір підписів, після чого проводиться голосування.

Пряма демократія — це не хаос, а дисципліна участі. Вона вимагає від громадян поінформованості та відповідальності. Саме тому ми інвестуємо в громадянську освіту: людина, яка розуміє, як працює її держава, голосує свідомо.

Конституційний суд

Конституційний суд є окремим органом конституційного контролю — незалежним від системи загальних судів.

Повноваження Конституційного суду:

- перевірка законів і нормативно-правових актів на відповідність Конституції;
- вирішення спорів щодо компетенції між гілками влади та між федерацією і суб'єктами;
- розгляд скарг громадян на порушення конституційних прав;
- тлумачення Конституції.

Формування: судді Конституційного суду призначаються спільним рішенням обох палат парламенту строком на дванадцять років без права повторного призначення. Це унеможлиблює залежність суддів від поточної політичної кон'юнктури — вони не зобов'язані догоджати тим, хто їх призначив, оскільки повторного призначення не буде.

Рішення Конституційного суду є остаточними та обов'язковими для всіх органів державної влади, фізичних і юридичних осіб. Жоден орган — включно з парламентом і президентом — не може ігнорувати рішення Конституційного суду.

Захист конституційного ладу

Конституція Зеленого Клину захищена від руйнування зсередини. Її ключові принципи — народовладдя, федералізм, поділ влади, основні права та свободи — є **незмінним ядром**: жоден референдум і жодна парламентська більшість не можуть їх скасувати. Це захист від легального демонтажу демократії тими, хто прийшов до влади демократичним шляхом.

Будь-яка спроба захоплення влади, розпуску конституційних органів або встановлення одноосібного правління кваліфікується як державна зрада. Громадяни мають **конституційне право на опір** антиконституційним діям влади — це не бунт, а обов'язок.

Ми будуємо державу, в якій тиранія неможлива не тому, що при владі хороші люди, а тому, що система не дозволяє нікому стати тираном.

Оборонна доктрина Зеленого Клину

Філософія оборони: захищати, а не загрожувати

Зелений Клин не створюється як військова держава. Ми не прагнемо до регіонального домінування, не розбудовуємо наступальні спроможності та не загрожуюмо жодному з наших сусідів. Наша оборонна доктрина ґрунтується на одному принципі: **кожен громадянин — захисник своєї землі**.

Ми беремо за основу швейцарську модель народної оборони — не тому, що копіюємо чужий досвід, а тому, що вона відповідає нашим реаліям: велика територія, розосереджене населення, відсутність великих союзницьких армій по сусідству та необхідність передусім покладатися на власних людей, а не на зовнішніх гарантів.

Збройні сили Зеленого Клину — це не каста професійних військових, відірваних від суспільства. Це саме суспільство, здатне стати на захист своєї землі.

Структура збройних сил

Професійне ядро — відносно невеликий корпус кадрових військовослужбовців, які забезпечують постійну бойову готовність, командування, підготовку резервістів та захист ключових об'єктів інфраструктури. Професійні військові проходять підготовку також за кордоном — у партнерських державах, насамперед в Україні та країнах із розвиненими оборонними традиціями.

Підготовлений резерв — основа збройних сил. Кожен громадянин, який пройшов базову військову підготовку, залишається в резерві та може бути призваний у разі загрози. Резервісти проходять регулярні (не рідше одного разу на кілька років) короткострокові збори для підтримання навичок. Резервні підрозділи територіально прив'язані до муніципалітетів — люди захищають свій район, своє місто, свою громаду.

Територіальна оборона — система місцевих формувань при муніципалітетах, що діють у межах своїх зон відповідальності. Ця структура забезпечує стійкість оборони навіть у разі порушення централізованого управління.

Берегова охорона та морська оборона — з огляду на наше унікальне розташування на стику морів та океанів, захист морських кордонів, риболовних зон і прибережної інфраструктури є стратегічним пріоритетом.

Базова військова підготовка для всіх громадян

Ми запроваджуємо **обов'язкову базову військову підготовку** для всіх громадян Зеленого Клину після досягнення повноліття — незалежно від статі. Тривалість —

кілька місяців. Програма включає:

- основи тактики та самооборони;
- поводження зі зброєю та правила її зберігання;
- першу медичну допомогу в бойових умовах;
- цивільну оборону та дії в надзвичайних ситуаціях;
- основи військового права та законів війни.

Після завершення базової підготовки подальша військова служба — **добровільна**: контрактна служба у професійному ядрі або участь у резервних структурах за власним бажанням. Держава створює умови та стимули для тих, хто обирає продовження військової кар'єри, але не примушує до цього нікого.

Право на зберігання особистої зброї громадянами, які пройшли базову підготовку, гарантується та підтримується державою — озброєний і відповідальний громадянин є основою нашої системи безпеки.

Ядерна зброя та військові об'єкти Росії

На момент проголошення незалежності на території Зеленого Клину можуть перебувати російські військові об'єкти, включно з об'єктами з ядерною та іншою стратегічною зброєю, військово-морськими базами, аеродромами та інфраструктурою Тихоокеанського флоту.

Наша позиція однозначна:

Ядерна зброя та стратегічні озброєння передаються під тимчасовий міжнародний контроль — за участю МАГАТЕ, ООН та зацікавлених держав — невідкладно після проголошення незалежності. Зелений Клин не претендує на статус ядерної держави та зобов'язується дотримуватися Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Поступове виведення ядерної зброї з нашої території є умовою нашого нейтралітету та передумовою міжнародного визнання.

Звичайні військові об'єкти — бази, казарми, військові склади — переходять під контроль нової держави. Об'єкти, які можуть бути використані в інтересах нових збройних сил Зеленого Клину, інтегруються до національної оборонної інфраструктури. Об'єкти, які не мають оборонного значення, можуть бути переобладнані для цивільного використання або передані муніципалітетам.

Особовому складу російських військових частин надається можливість добровільно перейти на службу до збройних сил Зеленого Клину після проходження перевірки та складання присяги. Ті, хто обирає повернення до Росії, мають право на безпечний вихід із нашої території.

Нейтралітет та оборонне партнерство

Зелений Клин проголошує **військовий нейтралітет**: ми не вступаємо до військових блоків, не розміщуємо на своїй території іноземні військові бази та не беремо участі в

чужих війнах. Це не слабкість — це усвідомлений вибір держави, яка не має територіальних претензій до будь-кого та не хоче ставати полем чужих геополітичних ігор.

Водночас нейтралітет не означає ізоляції. Ми укладаємо **двосторонні договори про оборонне співробітництво** з державами, які поділяють наші цінності та готові поважати наш суверенітет. Таке співробітництво включає:

- спільну підготовку військових кадрів та обмін досвідом;
- постачання оборонних озброєнь і технологій;
- обмін розвідувальною інформацією про загрози регіональній безпеці;
- спільні навчання оборонного характеру.

Україна є нашим пріоритетним партнером у цій сфері — країна, яка створила сучасну армію в умовах реальної війни з тією самою загрозою, з якою можемо зіткнутися і ми, має безцінний та абсолютно практичний досвід.

США, Японія та Республіка Корея розглядаються як потенційні партнери у сфері берегової охорони, військово-морської оборони та систем протиповітряної оборони — з урахуванням нашого стратегічного положення в Тихоокеанському регіоні.

Ми чітко розмежовуємо: **двостороннє оборонне співробітництво — так, членство у військових блоках — ні**. Це дозволяє нам забезпечувати реальну безпеку, не даючи підстав для звинувачень в агресивних намірах щодо будь-кого з сусідів.

Фінансування оборони

Оборонний бюджет формується на основі реальних загроз і можливостей держави. У перехідний період він забезпечується передусім за рахунок доходів від природних ресурсів та міжнародної допомоги держав-партнерів. У міру стабілізації економіки оборонні видатки закріплюються законодавчо як захищена стаття бюджету.

Військова промисловість розвивається у партнерстві із союзними державами — ми не прагнемо до повної самодостатності у виробництві озброєнь у короткостроковій перспективі, але послідовно рухаємося до створення власної бази виробництва та обслуговування оборонних систем.

Цивільний контроль над армією

Збройні сили Зеленого Клину перебувають під суворим цивільним контролем. Армія служить народу та державі — і не може бути інструментом політичної боротьби, придушення громадянських протестів або особистих амбіцій. Будь-яке використання армії проти власних громадян кваліфікується як державна зрада. Парламентський комітет з питань оборони здійснює постійний нагляд за збройними силами, затверджує оборонний бюджет та має право ініціювати розслідування. Офіцерський корпус формується на конкурсній основі, без політичних призначень. Ми будуюмо армію, якій громадяни довіряють, — тому що вона складається з них самих.

Перехідне правосуддя та історична пам'ять

Навіщо нам потрібне перехідне правосуддя

Звільнення від колоніальної влади — це не лише політичний акт. Це також момент чесною розмови з власним минулим: що з нами робили, хто це робив, чому це стало можливим і як переконатися, що подібне ніколи не повториться.

Перехідне правосуддя — це не помста і не полювання на відьом. Це інструмент відновлення справедливості, зцілення суспільства та розбудови нової держави на чесному фундаменті. Держава, яка заплющує очі на злочини минулого, ризикує відтворити їх у майбутньому.

Ми встановлюємо правду. Ми називаємо винних. Ми відновлюємо гідність жертв. І ми робимо все це відповідно до закону — не за принципом «переможець судить переможеного», а за принципом справедливості, однаково застосовної до всіх.

Часові межі: від радянських злочинів до наших днів

Основний фокус нашої роботи — **пострадянський період від 1991 року**: репресії проти політичних активістів, переслідування членів нашого руху та його прихильників, порушення прав корінних народів, корупційні злочини чиновників, екологічні злочини видобувних компаній у змові з владою.

Водночас ми визнаємо, що коріння багатьох злочинів сягає значно глибше. **Радянські злочини проти народів Далекого Сходу** — депортації українців, корейців та інших народів, знищення культури й мов автохтонних народів, ГУЛАГ на нашій землі, примусова колективізація традиційного укладу життя корінних народів — підлягають офіційному визнанню, документуванню та увічненню пам'яті. Кримінальне переслідування в цьому випадку неможливе з об'єктивних причин — більшість винних давно померли, — але історична та моральна відповідальність держави- правонаступниці має бути зафіксована однозначно.

Комісія правди та примирення

Ми створюємо **Комісію правди та примирення Зеленого Клину** — незалежний орган із широкими повноваженнями щодо встановлення фактів, збору свідчень та документування злочинів.

Склад комісії формується таким чином, щоб виключити політичну упередженість: правозахисники, юристи, історики, представники постраждалих громад, представники автохтонних народів та міжнародні експерти з бездоганною репутацією. Жоден член комісії не може бути чинним політиком або державним службовцем.

Повноваження комісії:

- виклик свідків та витребування документів, зокрема архівів колишніх російських силових структур;
- публічні слухання — жертви та свідки мають право розповісти про пережите на відкритому засіданні;
- закриті слухання — у випадках, коли публічність створює загрозу безпеці;
- право рекомендувати правоохоронним органам порушення кримінального переслідування щодо конкретних осіб;
- право рекомендувати амністію для тих, хто повністю розкрив правду про свої дії і чиї злочини не належать до категорії тяжких.

Підсумком роботи комісії є публічна доповідь — повна, без вилучень, доступна кожному громадянину. Це офіційний історичний літопис того, що відбувалося з нашим народом. Його не можна засекретити, переписати чи замовчати.

Кримінальне переслідування: за тяжкі злочини — суд

Комісія правди встановлює факти. Суд встановлює вину. Це різні процеси, і вони не замінюють один одного.

Особи, щодо яких комісія або слідчі органи зібрали докази тяжких злочинів, передаються до **спеціальних судових колегій** — за участю міжнародних суддів-спостерігачів для забезпечення неупередженості. До таких злочинів належать:

- застосування катувань і жорстокого поводження;
- незаконні затримання та політичні переслідування;
- фабрикація кримінальних справ;
- насильницьке придушення мирних зібрань;
- злочини проти корінних народів — примусове переселення, знищення традиційного укладу життя;
- екологічні злочини, що спричинили масову шкоду здоров'ю населення;
- корупція в особливо великих масштабах, пов'язана з розграбуванням ресурсів регіону.

Обвинувачені мають усі гарантії справедливого судового розгляду: право на захисника, презумпцію невинуватості, право на апеляцію. Ми судимо за законом — саме це відрізняє нас від тих, кого ми судимо.

Люстрація: за структурним принципом, а не за особистими справами

Ми запроваджуємо **широку структурну люстрацію**: усі співробітники ФСБ та її попередніх структур, прокурори й судді, які обіймали посади в період російського

управління, **автоматично відсторонюються** від державної служби в новій державі на час проведення перевірки.

Це не покарання — це тимчасовий захід, необхідний для захисту нової держави від людей, чия лояльність і методи роботи були сформовані системою, яку ми долаємо. Автоматичне відсторонення не означає автоматичної вини.

Процедура перевірки проводиться Незалежною люстраційною комісією у встановлені строки:

- Ті, чия перевірка не виявила конкретних порушень і хто готовий скласти присягу новій державі, можуть бути допущені до державної служби — зокрема й у правоохоронних органах, але не на тих посадах, які вони обіймали раніше.
- Ті, хто брав участь у політичних переслідуваннях, фабрикації справ або застосуванні насильства до мирних громадян, отримують **постійну заборону** на державну службу, роботу в судовій системі, прокуратурі та силових структурах.
- Ті, чиї дії містять ознаки кримінальних правопорушень, передаються до слідчих органів.

Люстраційна комісія працює публічно — усі рішення з обґрунтуванням оприлюднюються. Будь-яке рішення може бути оскаржене в суді. Комісія не є каральним органом і не може використовуватися для зведення особистих рахунків.

Реабілітація жертв: компенсація та пам'ять

Справедливість — це не лише покарання винних. Це також відновлення гідності тих, кому було завдано шкоди.

Матеріальна компенсація виплачується:

- жертвам політичних переслідувань і незаконних затримань;
- сім'ям загиблих унаслідок дій влади;
- представникам корінних народів, які постраждали від примусового переселення та знищення традиційного укладу життя;
- сім'ям жертв радянських депортацій — тією мірою, якою це можливо з огляду на час, що минув, та наявні ресурси.

Розмір і порядок виплати компенсацій встановлюється законом, ухваленим парламентом, на основі рекомендацій комісії. Ми не обіцяємо того, чого не можемо виконати, — але те, що можемо, зробимо.

Увічнення пам'яті:

- Державний архів перехідного правосуддя — усі зібрані документи, свідчення та матеріали доступні дослідникам і громадянам;
- меморіали жертвам репресій, депортацій і ГУЛАГу на нашій землі — у кожному великому місті;
- щорічний День пам'яті — державний день скорботи та осмислення, а не святкування;

- включення історії репресій і колоніальної політики до обов'язкових шкільних програм — щоб наступне покоління знало правду.

Російські чиновники та силовики за межами нашої території

Ми реалістичні: більшість тих, хто віддавав накази з Москви, ніколи не опиняться в межах нашої юрисдикції. Будувати політику навколо ілюзії їхнього арешту було б нечесно.

Наш підхід — **документування та історична фіксація**. Ми збираємо, систематизуємо та публічно фіксуємо докази злочинів конкретних осіб — незалежно від того, чи можемо ми реально притягнути їх до відповідальності. Це важливо з кількох причин:

- документи можуть бути використані в майбутньому — коли політична ситуація зміниться;
- публічна фіксація імен та дій є формою морального суду над винними;
- ці матеріали можуть бути передані Міжнародному кримінальному суду та іншим міжнародним інституціям для розгляду питання про юрисдикцію;
- історія не забуває — навіть якщо право тимчасово безсиле.

Ми співпрацюємо з міжнародними правозахисними організаціями, журналістами-розслідувачами та союзними державами у зборі й перевірці цих матеріалів. Правда — це також форма справедливості.

Примирення без забуття

Перехідне правосуддя завершується не вироками, а примиренням — але не тим примиренням, яке вимагає від жертв «забути й пробачити», не отримавши ані правди, ані визнання, ані компенсації.

Ми говоримо про примирення, засноване на правді: коли факти встановлені, коли винні названі, коли жертви отримали визнання — тоді суспільство може рухатися вперед без тягаря замовчаних образ і незакритих рахунків.

Зелений Клин будується не на ненависті до минулого, а на уроках, винесених із нього. Ми пам'ятаємо — щоб не повторити.

Права і свободи громадян Зеленого Клину

Людина — не засіб, а мета

Держава існує для людей — а не навпаки. Це не красива фраза, а принцип, який визначає архітектуру всієї нашої правової системи. Права і свободи громадян не даруються владою з милості — вони належать людині від народження і не можуть бути в неї відібрані ані парламентською більшістю, ані надзвичайним станом, ані міркуваннями державної необхідності.

Конституція Зеленого Клину містить вичерпний перелік основних прав і свобод, які є нормами прямої дії. Це означає: громадянин може безпосередньо посилатися на них у суді, не очікуючи ухвалення спеціального закону. Держава зобов'язана не лише сама не порушувати ці права — вона також зобов'язана активно захищати їх від порушень з боку інших.

Абсолютні права: те, що не можна обмежити ніколи

Існують права, які не можуть бути обмежені за жодних обставин — ані в мирний час, ані в умовах надзвичайного стану, ані за рішенням будь-якого органу влади. Це абсолютне ядро людської гідності:

- **Право на життя** — ніхто не може бути свавільно позбавлений життя державою або внаслідок її потурання.
- **Заборона катувань і жорстокого поводження** — абсолютна, без винятків. Жодні міркування безпеки, необхідності слідства чи «надзвичайних обставин» не виправдовують катувань. Ніколи.
- **Заборона рабства та примусової праці** — у будь-якій формі.
- **Заборона зворотної дії кримінального закону** — ніхто не може бути покараний за дію, яка не була злочином на момент її вчинення.
- **Право на визнання правосуб'єктності** — кожна людина існує перед законом, має права, і держава зобов'язана це визнавати.

Громадянські та політичні права

Свобода слова та вираження поглядів. Кожен має право вільно висловлювати свої погляди, зокрема критикувати владу, державні інституції та громадських діячів. Обмеження допустимі лише у випадках прямих закликів до насильства або розпалювання ненависті за захищеними ознаками — і лише за рішенням суду, а не в адміністративному порядку.

Свобода преси та медіа. Цензура заборонена. Держава не має права володіти монопольними медіа, нав'язувати редакційну політику або закривати видання

адміністративним рішенням. Журналісти захищені законом під час виконання професійних обов'язків.

Свобода зібрань та об'єднань. Кожен має право мирно збиратися, брати участь у демонстраціях і створювати об'єднання — політичні, професійні, громадські. Повідомний порядок проведення публічних заходів допустимий; дозвільний — ні.

Свобода совісті та віросповідання. Держава відокремлена від церкви. Кожен має право сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати жодної. Жодна релігія не є державною і не користується привілеями перед законом.

Право на участь в управлінні державою. Кожен громадянин має право обирати та бути обраним, брати участь у референдумах, звертатися до органів влади й отримувати відповідь.

Право на справедливий судовий розгляд. Презумпція невинуватості, право на захисника з моменту затримання, право знати висунуті обвинувачення, право на розгляд справи незалежним і неупередженим судом у розумні строки. Докази, отримані з порушенням закону, є недопустимими.

Право на недоторканність приватного життя. Таємниця листування, телефонних розмов та інших комунікацій гарантується. Стеження за громадянами допускається лише за судовим ордером і за наявності конкретних підстав — масове стеження заборонене.

Право на недоторканність житла. Обшук у житлі допускається лише на підставі судового рішення, за винятком чітко визначених законом невідкладних випадків — з обов'язковим подальшим судовим контролем.

Соціально-економічні права

Право на працю та справедливу винагороду. Заборона дискримінації під час працевлаштування, гарантія мінімального рівня оплати праці, право на безпечні умови роботи, захист від незаконного звільнення.

Право на освіту. Безоплатна дошкільна та шкільна освіта гарантується державою для кожної дитини без винятку.

Право на охорону здоров'я. Кожен має право на отримання базової медичної допомоги. Екстрена медична допомога надається безоплатно всім — незалежно від громадянства та платоспроможності.

Право на соціальний захист. Громадяни, які втратили працездатність, мають право на соціальну підтримку, що забезпечує гідний рівень життя. Пенсійна система, система допомоги з безробіття та соціальної допомоги встановлюються законом.

Право на приватну власність. Приватна власність є недоторканною. Примусове вилучення майна допускається лише в суспільних інтересах, лише за рішенням суду та за умови попередньої справедливої компенсації.

Право на сприятливе довкілля. Кожен має право жити в середовищі, яке не загрожує його здоров'ю. Екологічна інформація є публічною. Держава несе відповідальність за її приховування.

Право на зброю

Громадяни Зеленого Клину, які пройшли обов'язкову базову військову підготовку, мають **право на зберігання та носіння особистої зброї**. Це право є невіддільним від нашої концепції озброєного громадянського суспільства як основи народної оборони.

Водночас право на зброю передбачає відповідальність:

- **Обов'язкова реєстрація** кожної одиниці зброї в державному реєстрі;
- **Вимоги до зберігання** — сертифікований сейф, який унеможлиблює доступ сторонніх осіб і дітей;
- **Періодична перепідготовка** — підтвердження навичок безпечного поводження зі зброєю раз на кілька років;
- **Тимчасове вилучення** можливе за рішенням суду — за наявності підстав вважати, що особа становить загрозу для себе або оточення.

Право на зброю — це право відповідального громадянина, а не ліцензія на безконтрольне озброєння.

Смертна кара: мораторій

Зелений Клин запроваджує **мораторій на смертну кару** з першого дня існування держави. Ми не виключаємо її остаточно на конституційному рівні — це рішення, яке суспільство має ухвалити усвідомлено після широкого демократичного обговорення. Але ми переконані: держава, яка щойно вийшла з-під влади системи, що використовувала смерть як інструмент політичного терору, не може поспішати із застосуванням найвищої міри покарання.

Мораторій діє до проведення загальнонаціонального референдуму з цього питання — не раніше ніж через п'ять років після проголошення незалежності. За цей час ми встигнемо побудувати незалежну судову систему, накопичити правозастосовну практику та провести суспільну дискусію. До того часу — мораторій.

Права всіх людей на території Зеленого Клину

Окремо фіксуємо: **абсолютні права** — право на життя, заборона катувань, заборона рабства — поширюються на **всіх людей**, які перебувають на території Зеленого Клину, незалежно від громадянства, статусу чи походження. Іноземець, турист, біженець, особа без громадянства — усі вони повною мірою захищені цими правами.

Політичні права — право голосу, право бути обраним, право на державну службу — належать **лише громадянам** Зеленого Клину.

Соціальні права (медична допомога, освіта, соціальний захист) у повному обсязі гарантуються громадянам. Для легальних резидентів вони доступні в обсязі, встановленому законом. Екстрена медична допомога — всім без винятку.

Обмеження прав у надзвичайних ситуаціях

Ми визнаємо, що надзвичайні ситуації — війна, стихійне лихо, масові заворушення — можуть вимагати тимчасового обмеження низки прав. Але ці обмеження мають бути чітко регламентовані.

Абсолютні права — перелічені вище — **не можуть бути обмежені ніколи й за жодних обставин**.

Тимчасове обмеження інших прав можливе лише за одночасного дотримання всіх наведених нижче умов:

- наявність реальної надзвичайної ситуації, офіційно оголошеної у встановленому порядку;
- **схвалення парламентом** — без парламентської санкції надзвичайний стан не вводиться і не продовжується;
- суворі відповідність обмежень характеру загрози — не можна обмежувати те, що не пов'язане з усуненням загрози;
- **максимальний строк** одного періоду надзвичайного стану — 30 днів із можливістю продовження лише за новим рішенням парламенту;
- **автоматичне припинення** всіх обмежень після закінчення строку без необхідності окремого рішення про їх скасування;
- постійний судовий контроль за законністю дій влади в період надзвичайного стану.

Надзвичайний стан — винятковий захід для виняткових обставин, а не зручний інструмент для придушення неугоди. Історія надто добре знає, як «тимчасові» надзвичайні заходи ставали постійною нормою. Ми не допустимо цього.

Захист прав: механізми

Права без механізмів захисту — порожні слова. Ми створюємо кілька рівнів захисту:

Суди загальної юрисдикції розглядають будь-які скарги на порушення прав — громадянами, організаціями та державними органами.

Конституційний суд розглядає скарги громадян на неконституційність законів, застосованих у конкретній справі.

Омбудсмен (Уповноважений з прав людини) — незалежний орган, який приймає скарги на дії державних органів і чиновників, проводить розслідування та публікує доповіді. Призначається парламентом, не підпорядковується виконавчій владі.

Міжнародні механізми — Зелений Клин визнає юрисдикцію міжнародних правозахисних органів та зобов'язується виконувати їхні рішення.

Права громадян — це не декларація. Це зобов'язання держави перед кожною людиною, яка живе на нашій землі.

Громадянство та належність до нації Зеленого Клину

Хто такий громадянин Зеленого Клину

Громадянство — це не просто юридичний статус. Це взаємний договір між людиною та державою: людина бере на себе права й обов'язки члена політичної нації, а держава зобов'язується захищати її інтереси та гідність.

Політична нація Зеленого Клину будується не на крові й не на етнічному походженні, а на свідомому виборі належності до цієї землі та цього суспільства. Далекосхідником стають — через народження, через коріння, через роки спільного життя та через усвідомлене рішення пов'язати своє майбутнє з нашим майбутнім.

Первинне громадянство: хто отримує його автоматично

У момент проголошення незалежності громадянство Зеленого Клину автоматично отримують три категорії людей:

Перша категорія — народжені на цій землі. Усі, хто народився на території Зеленого Клину, незалежно від етнічного походження, мови та громадянства батьків. Ця земля — їхня земля за правом народження.

Друга категорія — ті, хто має родичів-корінних мешканців. Усі, чиї батьки, бабусі або дідусі постійно проживали на території Зеленого Клину, незалежно від того, де сама людина перебуває в момент проголошення незалежності. Це визнання того, що багато хто був змушений залишити батьківщину, але їхній зв'язок із нею не перервався.

Третя категорія — постійні мешканці. Усі, хто на момент проголошення незалежності постійно проживає на території Зеленого Клину не менше трьох років і не є громадянином держави, що перебуває у стані війни із Зеленим Клином. Ці люди вже живуть тут, працюють тут, будують тут своє життя — вони є частиною нашого суспільства.

Набуття автоматичного громадянства супроводжується **добровільним актом складання присяги** — публічним зобов'язанням дотримуватися Конституції та законів Зеленого Клину. Це не формальність: це момент свідомого вибору, який ми вважаємо важливим.

Спрощене громадянство: далекосхідні українці та автохтонні народи

Окрема процедура спрощеного набуття громадянства передбачена для тих, чий зв'язок із цією землею визначається історичним і культурним корінням — незалежно від місця проживання сьогодні.

Далекосхідні українці — нащадки українських переселенців, які оселилися на Далекому Сході починаючи з кінця XIX століття, де б вони сьогодні не проживали: в Україні, Канаді, Австралії, Бразилії чи деінде. Для набуття громадянства достатньо документального підтвердження походження (метричні записи, архівні документи, сімейні документи) та подання заяви. Особиста присутність на території в момент подання заяви не є обов'язковою — отримати громадянство можна через консульства та уповноважені організації.

Представники автохтонних народів — нівхи, удегейці, нанайці, евенки, ульчі, орочі та інші корінні народи Далекого Сходу, які проживають за межами території. Їхнє право на громадянство є невідчужуваним: ця земля була їхнім домом задовго до виникнення будь-яких державних кордонів. Для них також передбачається спрощена процедура без вимоги попереднього проживання на території.

Спрощене громадянство надає повний обсяг прав нарівні з громадянами, які отримали його в загальному порядку, — включно з правом голосу, правом на повернення та правом на соціальний захист.

Подвійне громадянство

Зелений Клин **допускає подвійне громадянство** — з одним принциповим винятком.

Громадянство Зеленого Клину є несумісним із громадянством **Російської Федерації та Республіки Білорусь** доти, доки ці держави не визнають незалежність Зеленого Клину та не припинять ворожі дії щодо нашого народу. Це не дискримінація за етнічною ознакою — це політичний захід, спрямований на захист держави від очевидного конфлікту лояльностей у період її становлення.

Громадянин, який має російське або білоруське громадянство та бажає отримати громадянство Зеленого Клину, повинен відмовитися від нього у встановленому порядку. Держава сприяє оформленню такої відмови.

Усі інші комбінації подвійного громадянства — з Україною, країнами ЄС, США, Японією, Кореєю та будь-якими іншими державами — дозволені й не створюють жодних обмежень у правах.

Громадянство для діаспори: нащадки з документально підтвердженим корінням

Нащадки мешканців Далекого Сходу, які сьогодні проживають в інших країнах, можуть отримати громадянство Зеленого Клину в **спрощеному порядку** за наявності документального підтвердження походження.

Принцип простий: якщо ваші предки жили на цій землі — ця земля також є вашою. Розрив, спричинений депортаціями, вимушеною міграцією або радянською політикою «витіснення» населення, не позбавляє вас права на повернення.

Для оформлення громадянства через діаспорну процедуру необхідні:

- документальне підтвердження походження (архівні документи, метричні записи, довідки, сімейні свідчення);
- заява з підтвердженням наміру дотримуватися Конституції Зеленого Клину;
- відсутність судимостей за тяжкі злочини.

Особиста присутність на території не потрібна для отримання громадянства, але необхідна для реалізації низки прав (наприклад, участі в місцевих виборах).

Натуралізація: для всіх, хто обирає цю землю

Зелений Клин відкритий для людей, які не мають коріння на цій землі, але обирають її своїм домом. Натуралізація можлива за виконання таких умов:

Стандартна процедура:

- постійне проживання на території не менше **п'яти років**;
- знання однієї з державних мов на рівні, достатньому для повсякденного спілкування (підтверджується тестом);
- відсутність судимостей за тяжкі злочини;
- підтвердження фінансової самостійності або наявності стабільного доходу;
- складання присяги.

Спрощена процедура — строк проживання скорочується до **двох років** для:

- громадян України та інших держав, які офіційно визнали незалежність Зеленого Клину;
- громадян держав — стратегічних партнерів (за переліком, визначеним законом);
- осіб, які перебувають у шлюбі з громадянином Зеленого Клину;
- осіб, які отримали статус біженця на нашій території.

Прискорена натуралізація — без вимоги щодо строку проживання — можлива для осіб, які зробили видатний внесок у розвиток Зеленого Клину: науковців, митців, підприємців, громадських діячів. Рішення ухвалюється парламентом в індивідуальному порядку.

Громадянство невідчужуване

Громадянство Зеленого Клину **не може бути відібране в людини за жодних обставин** — ані за рішенням суду, ані за рішенням уряду, ані за вчинення будь-яких злочинів.

Це принципова позиція. Позбавлення громадянства історично використовувалося як інструмент політичного переслідування — перетворення неугодних людей на осіб без держави, без захисту та без прав. Ми категорично відкидаємо цей інструмент.

Громадянин, який вчинив тяжкий злочин, несе кримінальну відповідальність у повному обсязі. Але він залишається громадянином — із правом на судовий захист, апеляцію та гідне поводження навіть у місцях позбавлення волі.

Єдине, що людина може зробити зі своїм громадянством, — це **добровільно від нього відмовитися**. Це її право, і воно поважається.

Належність до нації: вибір, а не походження

Завершуючи цей розділ, повторимо головне: **далекосхідником стають за власним вибором**.

Українець, евенк, кореєць, росіянин, китаєць — будь-яка людина, яка обрала цю землю, прийняла її закони та пов'язала з нею своє майбутнє, є повноправним членом нашої політичної нації. Її походження — частина багатства нашого суспільства, а не підстава для ієрархії.

Культурне різноманіття Зеленого Клину — його сила. Ми не будемо монолітну націю з єдиною мовою та єдиною пам'яттю. Ми будемо політичну націю вільних людей, об'єднаних спільними цінностями та спільним майбутнім — за всього різноманіття їхнього походження, мов і традицій.

Судова система та реформа правосуддя Зеленого Клину

Незалежний суд — основа вільної держави

Не існує демократії без незалежного суду. Парламент може ухвалювати справедливі закони, уряд може проводити чесну політику, але якщо суд ухвалює рішення за дзвінком згори, усе це втрачає сенс. Громадянин, якому нікуди поскаржитися на свавілля влади, — не громадянин, а підданий.

Російська судова система — це антизразок: суди, які штампують обвинувальні вироки з часткою виправдувальних вироків менш як один відсоток, судді, залежні від виконавчої влади через кар'єру та заробітну плату, політичні справи, результат яких визначений ще до початку слухання. Саме ця система забезпечувала репресії на нашій землі.

Ми будуємо принципово іншу систему — з нуля, без успадкування ганебних традицій.

Архітектура судової системи

Судова система Зеленого Клину складається з кількох самостійних гілок, кожна з яких має власну спеціалізацію.

Суди загальної юрисдикції розглядають кримінальні та цивільні справи. Структура: місцеві суди першої інстанції — апеляційні суди суб'єктів федерації — Верховний суд як найвища інстанція з питань права (але не фактів).

Адміністративні суди розглядають спори громадян та організацій із державними органами. Це критично важлива гілка: саме тут громадянин може оскаржити незаконне рішення чиновника, відмову у видачі ліцензії, незаконне звільнення з державної служби. Адміністративні суди структурно незалежні від виконавчої влади — це принципово.

Господарські (арбітражні) суди розглядають комерційні спори між підприємцями та організаціями. Швидке й передбачуване вирішення ділових конфліктів — необхідна умова інвестиційного клімату.

Конституційний суд — окремий орган конституційного контролю, параметри якого вже визначені в розділі про конституційні засади.

Спеціалізовані суди — антикорупційний суд (розглядає справи, передані Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою), суд у справах про воєнні злочини в перехідний період, ювенальні палати при судах загальної юрисдикції для справ за участю неповнолітніх.

Вища рада правосуддя: незалежний орган призначення суддів

Призначення суддів — найчутливіше питання судової реформи. Хто призначає суддів, той зрештою контролює правосуддя. Ми усуваємо з цього процесу і президента, і уряд.

Вища рада правосуддя (ВРП) — незалежний конституційний орган, який формує суддівський корпус, контролює дисципліну суддів та захищає їхню незалежність.

Склад ВРП формується з трьох рівних частин:

- **судді**, обрані суддівською спільнотою — ті, хто розуміє професію зсередини;
- **адвокати та юристи**, обрані адвокатською спільнотою — ті, хто щодня працює із судовою системою як її користувач;
- **представники громадянського суспільства** — правозахисники, науковці-юристи, призначені парламентом із числа осіб, не пов'язаних із владою.

ВРП оголошує конкурси на суддівські посади, проводить оцінювання кандидатів за прозорими критеріями та рекомендує призначення. Формальне призначення здійснюється президентом, але виключно з переліку, затвердженого ВРП. Президент не має права призначити суддю, який не пройшов через ВРП, і не має права відмовити у призначенні без публічного обґрунтування, яке підлягає судовому контролю.

ВРП також розглядає дисциплінарні справи щодо суддів і ухвалює рішення про їхнє відсторонення — цю функцію повністю вилучено з компетенції виконавчої влади.

Що відбувається з російськими суддями

Ми не залишаємо жодного російського суддю на посаді автоматично. Усі судді, які працювали в системі російського правосуддя на території Зеленого Клину, **відсторонюються від посад у момент проголошення незалежності**.

Це не помста і не колективне покарання. Це визнання очевидного: система, у якій вони працювали, була інструментом політичного контролю, а не правосуддя. Зберегти цю систему в незмінному вигляді означало б зберегти її дух.

Переатестація проводиться для тих, хто бажає продовжити суддівську кар'єру в новій державі. Вона включає:

- перевірку на причетність до політичних переслідувань, фабрикації справ, винесення завідомо неправосудних вироків;
- оцінювання професійних знань відповідно до нового законодавства;
- психологічне тестування на незалежність суджень;
- публічне слухання з можливістю для громадян та організацій подати заперечення.

Ті, хто успішно пройшов переатестацію, можуть обіймати посади в судовій системі нової держави, але не в тих самих судах і регіонах, де вони працювали раніше, і не одразу на попередньому рівні. Це гарантія розриву з колишніми зв'язками та залежностями.

На період формування нової судової системи — який неминуче потребуватиме часу — до роботи залучаються:

- судді з держав-партнерів (передусім України) як міжнародні члени судових колегій;
- досвідчені юристи, адвокати та правознавці, переведені на суддівські посади за прискореною процедурою.

Суд присяжних: право обвинуваченого

Суд присяжних запроваджується як **право обвинуваченого** у тяжких кримінальних справах. Кожен, кому висунуто обвинувачення у злочині, за який передбачено позбавлення волі понад встановлений строк, має право вимагати розгляду своєї справи колегією присяжних.

Це не обов'язок — це право. Якщо обвинувачений більше довіряє професійному судді, ніж колегії пересічних громадян, він може відмовитися від присяжних. Якщо вважає, що саме присяжні краще захистять його від упередженості, — це його вибір.

Присяжні оцінюють лише питання винуватості. Питання покарання залишається за професійним суддею. Склад колегії формується випадковим чином із реєстру громадян із правом на відвід як з боку обвинувачення, так і з боку захисту.

Доступність правосуддя: три рівні

Безоплатна правова допомога для малозабезпечених — держава фінансує систему правової допомоги, яка забезпечує кожному громадянину, що не може дозволити собі адвоката, доступ до кваліфікованого юридичного захисту. Це не благодійність — це конституційне право. Безоплатна правова допомога охоплює кримінальні справи (де вона є обов'язковою), а також цивільні справи, що стосуються житла, трудових прав, сімейних питань і соціальних виплат. Система фінансується державою та адмініструється незалежними правовими бюро при адвокатських об'єднаннях.

Онлайн-суди та дистанційна участь у процесах — для простих цивільних та адміністративних справ, які не потребують особистої присутності сторін. Це критично важливо для Далекого Сходу з його величезними відстанями: мешканцеві віддаленого району не потрібно їхати за сотні кілометрів, щоб оскаржити відмову у соціальній виплаті або вирішити трудовий спір. Усі судові документи приймаються та надсилаються в електронному вигляді. Відеоконференція повноцінно замінює особисту присутність там, де це допускається законом.

Медіація та альтернативне вирішення спорів — держава активно розвиває та заохочує позасудові механізми врегулювання конфліктів. Це швидше, дешевше й часто ефективніше за суд для обох сторін. Для комерційних спорів, сімейних конфліктів, трудових розбіжностей і спорів між сусідами медіація є обов'язковим досудовим етапом — сторони зобов'язані спробувати врегулювати спір за допомогою медіатора, перш ніж звертатися до суду. Держава готує та сертифікує медіаторів, веде їхній реєстр і забезпечує доступність медіаційних послуг у всіх муніципалітетах.

Три механізми працюють разом: медіація розвантажує суди від справ, які можна вирішити без них; онлайн-процеси роблять суд доступним там, де фізично дістатися до нього складно; безоплатна допомога гарантує, що відсутність грошей не позбавляє людину захисту.

Прозорість судової системи

Усі судові рішення публікуються у відкритому реєстрі, за винятком справ, де закритість виправдана захистом персональних даних або інтересів неповнолітніх. Громадянин може знайти рішення у будь-якій справі, ознайомитися з його мотивуванням, відстежити позицію конкретного судді щодо схожих питань.

Судова статистика — частка виправдувальних вироків, середні строки розгляду справ, відсоток скасованих рішень в апеляціях — публікується щоквартально. Це інструмент громадського контролю: коли дані відкриті для всіх, аномалії стають очевидними.

Судді декларують доходи та майно нарівні з іншими державними службовцями. Подарунки та контакти з учасниками справ — поза межами процесуальних процедур — заборонені та підлягають розкриттю.

Строк формування повноцінної системи

Ми чесні: побудувати повноцінну незалежну судову систему за один день неможливо. Це робота на кілька років. У перехідний період діє спрощена система з міжнародною участю, яку поступово замінюють національні кадри в міру їхньої підготовки та перевірки.

Ми інвестуємо в юридичну освіту з першого дня: партнерства з провідними правничими школами держав-партнерів, стипендії для навчання за кордоном з обов'язковим поверненням, прискорені програми підготовки суддів, прокурорів та адвокатів. Через п'ять-сім років Зелений Клин має мати власний повноцінний суддівський корпус — професійний, незалежний і такий, що користується довірою громадян.

Правосуддя — це не розкіш і не абстракція. Це те, що робить державу державою.

Громадянство та належність до нації Зеленого Клину

Хто такий громадянин Зеленого Клину

Громадянство — це не просто юридичний статус. Це взаємний договір між людиною та державою: людина бере на себе права й обов'язки члена політичної нації, а держава зобов'язується захищати її інтереси та гідність.

Політична нація Зеленого Клину будується не на крові й не на етнічному походженні, а на свідомому виборі належності до цієї землі та цього суспільства. Далекосхідником стають через народження, через коріння, через роки спільного життя та через усвідомлене рішення пов'язати своє майбутнє з нашим майбутнім.

Первинне громадянство: хто отримує його автоматично

У момент проголошення незалежності громадянство Зеленого Клину автоматично отримують три категорії людей:

Перша категорія — народжені на цій землі. Усі, хто народився на території Зеленого Клину, незалежно від етнічного походження, мови та громадянства батьків. Ця земля — їхня земля за правом народження.

Друга категорія — ті, хто має родичів — корінних мешканців. Усі, чиї батьки, бабусі або дідусі постійно проживали на території Зеленого Клину, незалежно від того, де сама людина перебуває на момент проголошення незалежності. Це визнання того, що багато хто був змушений залишити батьківщину — і їхній зв'язок із нею не перервався.

Третя категорія — постійні мешканці. Усі, хто на момент проголошення незалежності постійно проживає на території Зеленого Клину не менше трьох років і не є громадянином держави, що перебуває у стані війни із Зеленим Клином. Ці люди вже живуть тут, працюють тут, будують тут своє життя — вони є частиною нашого суспільства.

Отримання автоматичного громадянства супроводжується **добровільним актом складення присяги** — публічного зобов'язання дотримуватися Конституції та законів Зеленого Клину. Це не формальність: це момент усвідомленого вибору, який ми вважаємо важливим.

Спрощене громадянство: далекосхідні українці та автохтонні народи

Окрема процедура спрощеного отримання громадянства передбачена для тих, чий зв'язок із цією землею визначається історичним і культурним корінням — незалежно від місця проживання сьогодні.

Далекосхідні українці — нащадки українських переселенців, які оселилися на Далекому Сході починаючи з кінця XIX століття, де б вони сьогодні не проживали: в Україні, Канаді, Австралії, Бразилії чи будь-де в іншому місці. Для отримання громадянства достатньо документального підтвердження походження (метричних записів, архівних документів, сімейних документів) та подання заяви. Особиста присутність на території на момент подання заяви не є обов'язковою — отримати громадянство можна через консульства та уповноважені організації.

Представники автохтонних народів — нівхи, удегейці, нанайці, евенки, ульчі, орочі та інші корінні народи Далекого Сходу, які проживають за межами території. Їхнє право на громадянство є невідчужуваним: ця земля була їхнім домом задовго до появи будь-яких державних кордонів. Для них також передбачена спрощена процедура без вимоги попереднього проживання на території.

Спрощене громадянство надає повний обсяг прав нарівні з громадянами, які отримали його в загальному порядку, включно з правом голосу, правом на повернення та правом на соціальний захист.

Подвійне громадянство

Зелений Клин **допускає подвійне громадянство** — з одним принциповим винятком.

Громадянство Зеленого Клину є несумісним із громадянством **Російської Федерації та Республіки Білорусь** доти, доки ці держави не визнають незалежність Зеленого Клину та не припинять ворожі дії щодо нашого народу. Це не дискримінація за етнічною ознакою, а політичний захід, спрямований на захист держави від очевидного конфлікту лояльностей у період її становлення.

Громадянин, який має російське або білоруське громадянство та бажає отримати громадянство Зеленого Клину, повинен відмовитися від нього у встановленому порядку. Держава сприяє оформленню такої відмови.

Усі інші комбінації подвійного громадянства — з Україною, країнами ЄС, США, Японією, Кореєю та будь-якими іншими державами — дозволені й не створюють жодних обмежень у правах.

Громадянство для діаспори: нащадки з документально підтвердженим корінням

Нащадки мешканців Далекого Сходу, які сьогодні проживають в інших країнах, можуть отримати громадянство Зеленого Клину у **спрощеному порядку** за наявності документального підтвердження походження.

Принцип простий: якщо ваші предки жили на цій землі — ця земля є також вашою. Розрив, спричинений депортаціями, вимушеною міграцією або радянською політикою «витіснення» населення, не позбавляє вас права на повернення.

Для оформлення громадянства за діаспорною процедурою необхідні:

- документальне підтвердження походження (архівні документи, метричні записи, довідки, сімейні свідчення);
- заява з підтвердженням наміру дотримуватися Конституції Зеленого Клину;
- відсутність судимостей за тяжкі злочини.

Особиста присутність на території не потрібна для отримання громадянства, але необхідна для реалізації низки прав (наприклад, участі в місцевих виборах).

Натуралізація: для всіх, хто обирає цю землю

Зелений Клин відкритий для людей, які не мають коріння на цій землі, але обирають її своїм домом. Натуралізація можлива за виконання таких умов:

Стандартна процедура:

- постійне проживання на території не менше **п'яти років**;
- знання однієї з державних мов на рівні, достатньому для повсякденного спілкування (підтверджується тестом);
- відсутність судимостей за тяжкі злочини;
- підтвердження фінансової самостійності або наявності стабільного доходу;
- складення присяги.

Спрощена процедура — строк проживання скорочується до **двох років** для:

- громадян України та інших держав, які офіційно визнали незалежність Зеленого Клину;
- громадян держав — стратегічних партнерів (за переліком, встановленим законом);
- осіб, які перебувають у шлюбі з громадянином Зеленого Клину;
- осіб, які отримали статус біженця на нашій території.

Прискорена натуралізація — без вимоги щодо строку проживання — можлива для осіб, які зробили видатний внесок у розвиток Зеленого Клину: науковців, митців, підприємців, громадських діячів. Рішення ухвалюється парламентом в індивідуальному порядку.

Громадянство невідчужуване

Громадянство Зеленого Клину **не може бути відібране в людини за жодних обставин** — ні за рішенням суду, ні за рішенням уряду, ні за вчинення будь-яких злочинів.

Це принципова позиція. Позбавлення громадянства історично використовувалося як інструмент політичного переслідування — перетворення неугодних людей на осіб без держави, без захисту та без прав. Ми категорично відкидаємо цей інструмент.

Громадянин, який скоїв тяжкий злочин, несе кримінальну відповідальність у повному обсязі. Але він залишається громадянином — із правом на судовий захист, апеляцію та гідне поводження навіть у місцях позбавлення волі.

Єдине, що людина може зробити зі своїм громадянством, — це **добровільно від нього відмовитися**. Це її право, і воно поважається.

Належність до нації: вибір, а не походження

Завершуючи цей розділ, повторимо головне: **далекосхідником стають за власним вибором**.

Українець, евенк, кореєць, росіянин, китаєць — будь-яка людина, яка обрала цю землю, прийняла її закони та пов'язала з нею своє майбутнє, є повноправним членом нашої політичної нації. Її походження — частина багатства нашого суспільства, а не підстава для ієрархії.

Культурне різноманіття Зеленого Клину — його сила. Ми не будемо монолітну націю з єдиною мовою та єдиною пам'яттю. Ми будемо політичну націю вільних людей, об'єднаних спільними цінностями та спільним майбутнім, за всього різноманіття їхнього коріння, мов і традицій.

Судова система та реформа правосуддя Зеленого Клину

Незалежний суд — основа вільної держави

Не існує демократії без незалежного суду. Парламент може ухвалювати справедливі закони, уряд може проводити чесну політику, але якщо суд ухвалює рішення за дзвінком згори, усе це втрачає сенс. Громадянин, якому нікуди поскаржитися на свавілля влади, — не громадянин, а підданий.

Російська судова система — це антизразок: суди, що штампують обвинувальні вироки з часткою виправдань менш ніж один відсоток, судді, кар'єра та зарплата яких залежать від виконавчої влади, політичні справи, результат яких визначений ще до початку слухання. Саме ця система забезпечувала репресії на нашій землі.

Ми будуємо принципово іншу систему — з нуля, без успадкування ганебних традицій.

Архітектура судової системи

Судова система Зеленого Клину складається з кількох самостійних гілок, кожна з яких має власну спеціалізацію.

Суди загальної юрисдикції розглядають кримінальні та цивільні справи. Структура: місцеві суди першої інстанції — апеляційні суди суб'єктів федерації — Верховний суд як найвища інстанція з питань права (але не фактів).

Адміністративні суди розглядають спори громадян і організацій із державними органами. Це критично важлива гілка: саме тут громадянин може оскаржити незаконне рішення чиновника, відмову у видачі ліцензії, незаконне звільнення з державної служби. Адміністративні суди структурно незалежні від виконавчої влади — це принципово.

Господарські (арбітражні) суди розглядають комерційні спори між підприємцями та організаціями. Швидке й передбачуване вирішення ділових конфліктів — необхідна умова інвестиційного клімату.

Конституційний суд — окремий орган конституційного контролю, параметри якого вже визначені в розділі про конституційні засади.

Спеціалізовані суди — антикорупційний суд (розглядає справи, передані Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою), суд у справах про воєнні злочини на перехідний період, ювенальні палати при судах загальної юрисдикції для справ за участю неповнолітніх.

Вища рада правосуддя: незалежний орган призначення суддів

Призначення суддів — найчутливіше питання судової реформи. Хто призначає суддів, той зрештою контролює правосуддя. Ми усуваємо з цього процесу і президента, і уряд.

Вища рада правосуддя (ВРП) — незалежний конституційний орган, який формує суддівський корпус, контролює дисципліну суддів та захищає їхню незалежність.

Склад ВРП формується з трьох рівних частин:

- **судді**, обрані суддівською спільнотою — ті, хто розуміє професію зсередини;
- **адвокати та юристи**, обрані адвокатською спільнотою — ті, хто щодня працює із судовою системою як її користувач;
- **представники громадянського суспільства** — правозахисники, науковці-правознавці, призначені парламентом із числа осіб, не пов'язаних із владою.

ВРП оголошує конкурси на суддівські посади, проводить оцінювання кандидатів за прозорими критеріями та рекомендує призначення. Формальне призначення здійснює президент, але виключно з переліку, затвердженого ВРП. Президент не має права призначити суддю, який не пройшов через ВРП, і не має права відмовити в призначенні без публічного обґрунтування, яке підлягає судовому контролю.

ВРП також розглядає дисциплінарні справи щодо суддів і ухвалює рішення про їхнє відсторонення — цю функцію повністю вилучено з повноважень виконавчої влади.

Що відбувається з російськими суддями

Ми не залишаємо жодного російського суддю на посаді автоматично. Усі судді, які працювали в системі російського правосуддя на території Зеленого Клину, **відсторонюються від посад у момент проголошення незалежності**.

Це не помста і не колективне покарання. Це визнання очевидного: система, у якій вони працювали, була інструментом політичного контролю, а не правосуддя. Зберегти цю систему в незмінному вигляді означало б зберегти її дух.

Переатестація проводиться для тих, хто бажає продовжити суддівську кар'єру в новій державі. Вона включає:

- перевірку на причетність до політичних переслідувань, фабрикації справ, винесення завідомо неправосудних вироків;
- оцінювання професійних знань відповідно до нового законодавства;
- психологічне тестування на незалежність суджень;
- публічне слухання з можливістю для громадян та організацій подати заперечення.

Ті, хто пройшов переатестацію, можуть обіймати посади в судовій системі нової держави, але не в тих самих судах і регіонах, де вони працювали раніше, і не одразу на попередньому рівні. Це гарантія розриву з попередніми зв'язками та залежностями.

На період формування нової судової системи, який неминуче потребуватиме часу, до роботи залучаються:

- судді з партнерських держав (насамперед України) як міжнародні члени судових колегій;
- досвідчені юристи, адвокати та правознавці, призначені на суддівські посади за прискореною процедурою.

Суд присяжних: право обвинуваченого

Суд присяжних запроваджується як **право обвинуваченого** у тяжких кримінальних справах. Кожен, кому пред'явлено обвинувачення у злочині, за який передбачено позбавлення волі понад установлений строк, має право вимагати розгляду своєї справи колегією присяжних.

Це не обов'язок, а право. Якщо обвинувачений більше довіряє професійному судді, ніж колегії пересічних громадян, він може відмовитися від присяжних. Якщо вважає, що саме присяжні краще захистять його від упередженості, це його вибір.

Присяжні оцінюють лише питання винуватості. Питання покарання залишається за професійним суддею. Склад колегії формується випадковим чином із реєстру громадян із правом на відвід як з боку обвинувачення, так і захисту.

Доступність правосуддя: три рівні

Безоплатна правова допомога для малозабезпечених — держава фінансує систему правової допомоги, яка забезпечує кожному громадянину, що не може дозволити собі адвоката, доступ до кваліфікованого юридичного захисту. Це не благодійність, а конституційне право. Безоплатна правова допомога охоплює кримінальні справи (де вона є обов'язковою), а також цивільні справи, що стосуються житла, трудових прав, сімейних питань та соціальних виплат. Система фінансується державою та адмініструється незалежними правовими бюро при адвокатських об'єднаннях.

Онлайн-суди та дистанційна участь у процесах — для простих цивільних та адміністративних справ, які не потребують особистої присутності сторін. Це критично важливо для Далекого Сходу з його величезними відстанями: мешканцеві віддаленого району не потрібно їхати за сотні кілометрів, щоб оскаржити відмову в соціальній виплаті або вирішити трудовий спір. Усі судові документи приймаються та надсилаються в електронному вигляді. Відеоконференція повноцінно замінює особисту присутність там, де це допускає закон.

Медіація та альтернативне вирішення спорів — держава активно розвиває та заохочує позасудові механізми врегулювання конфліктів. Це швидше, дешевше й часто

ефективніше за суд для обох сторін. Для комерційних спорів, сімейних конфліктів, трудових розбіжностей та спорів між сусідами медіація є обов'язковим досудовим кроком — сторони зобов'язані спробувати врегулювати спір через медіатора, перш ніж звертатися до суду. Держава готує та сертифікує медіаторів, веде їхній реєстр і забезпечує доступність медіаційних послуг у всіх муніципалітетах.

Три механізми працюють разом: медіація розвантажує суди від справ, які можна вирішити без них; онлайн-процеси роблять суд доступним там, де фізично дістатися до нього складно; безоплатна допомога гарантує, що відсутність грошей не позбавляє людину захисту.

Прозорість судової системи

Усі судові рішення публікуються у відкритому реєстрі, за винятком справ, де закритість виправдана захистом персональних даних або інтересів неповнолітніх. Громадянин може знайти рішення у будь-якій справі, вивчити його мотивування, відстежити позицію конкретного судді щодо схожих питань.

Судова статистика — частка виправдувальних вироків, середні строки розгляду справ, відсоток скасованих рішень в апеляціях — публікується щоквартально. Це інструмент громадського контролю: коли дані доступні всім, аномалії стають очевидними.

Судді декларують доходи та майно нарівні з іншими державними службовцями. Подарунки та контакти з учасниками справ поза межами процесуальних процедур заборонені та підлягають розкриттю.

Строк формування повноцінної системи

Ми чесні: побудувати повноцінну незалежну судову систему за один день неможливо. Це робота на кілька років. У перехідний період діє спрощена система з міжнародною участю, яку поступово замінюють національні кадри в міру їхньої підготовки та перевірки.

Ми інвестуємо в юридичну освіту з першого дня: партнерства з провідними правничими школами партнерських держав, стипендії для навчання за кордоном з обов'язковим поверненням, прискорені програми підготовки суддів, прокурорів та адвокатів. Через п'ять-сім років Зелений Клин має мати власний повноцінний суддівський корпус — професійний, незалежний і такий, що користується довірою громадян.

Правосуддя — це не розкіш і не абстракція. Це те, що робить державу державою.

Антикорупційна політика Зеленого Клину

Корупція — це не побутова проблема, а системна загроза

Корупція вбиває держави. Не одразу — повільно, зсередини. Вона руйнує довіру громадян до інституцій, перерозподіляє ресурси від суспільства до кланів, робить закони необов'язковими для тих, хто має гроші або зв'язки, і перетворює державну службу на бізнес.

Ми бачимо це на прикладі Росії — держави, де корупція давно перестала бути відхиленням і стала системою управління. Саме ця система дозволила Москві десятиліттями грабувати Далекий Схід, вивозячи ресурси й не залишаючи натомість ані нормальних доріг, ані лікарень, ані майбутнього.

Зелений Клин будується інакше. Антикорупційна політика — не окремий напрям роботи, а наскрізний принцип усього державного устрою. Чесність — не опція, а вимога.

Потрійна інституційна модель

Ми створюємо три окремі органи з чітко розмежованими функціями — за зразком найефективніших антикорупційних систем світу:

Бюро антикорупційних розслідувань (БАР) — займається оперативно-слідчою роботою: виявленням, документуванням і розслідуванням корупційних злочинів. БАР повністю незалежне від уряду, прокуратури та інших силових структур. Його директор призначається парламентом на сім років без права повторного призначення, що виключає залежність від політичного циклу. БАР має власний захищений бюджет, який не може бути скорочений рішенням виконавчої влади.

Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) — здійснює кримінальне переслідування у справах, розслідуваних БАР. Це окремий орган, не підпорядкований Генеральній прокуратурі. Спеціалізовані прокурори призначаються за конкурсом за участю міжнародних експертів і представників громадянського суспільства. Справи САП розглядаються у спеціалізованому антикорупційному суді.

Національне агентство із запобігання корупції (НАЗК) — займається превентивною роботою: перевіркою декларацій чиновників, моніторингом конфліктів інтересів, аналізом корупційних ризиків у державних закупівлях та розробкою антикорупційних стандартів для державних органів. НАЗК також веде реєстр осіб, притягнутих до відповідальності за корупцію.

Три органи працюють скоординовано, але незалежно один від одного. Жоден із них не може бути ліквідований або реорганізований рішенням уряду — лише парламентом і лише з публічним обґрунтуванням.

Обов'язкове публічне декларування

Усі державні службовці — від муніципального чиновника до президента — зобов'язані щороку подавати публічні декларації про майно, доходи та витрати. Декларації включають дані про подружжя та неповнолітніх дітей.

Декларації публікуються у відкритому державному реєстрі — будь-який громадянин може їх переглянути, журналіст — дослідити, науковець — проаналізувати. Це не бюрократична формальність, а інструмент громадського контролю.

Автоматична перехресна перевірка — декларації звіряються з даними державних реєстрів: нерухомості, транспортних засобів, корпоративних прав, податкових надходжень, митних декларацій та банківських даних (у межах законодавства). Розбіжності автоматично маркуються та передаються до НАЗК для перевірки.

Необґрунтоване багатство — якщо чиновник або його родина не може документально підтвердити законне походження активів, які не відповідають задекларованим доходам, це є підставою для розслідування та застосування механізму цивільної конфіскації.

Подання неправдивої декларації або навмисне приховування інформації є кримінальним злочином.

Захист викривачів: винагорода та юридичний щит

Боротьба з корупцією неможлива без людей, готових повідомляти про неї. Ми створюємо реальні стимули та реальний захист для тих, хто наважується це зробити.

Фінансова винагорода. Викривач, який повідомив про корупційний злочин, інформація якого призвела до реального розслідування та конфіскації активів, отримує винагороду у розмірі встановленого відсотка від суми конфіскованих або повернутих коштів. Це не підкуп — це справедливе визнання того, що викриття корупції потребує мужності та створює реальний економічний ефект для держави.

Юридичний захист від переслідування. Викривач, який діяв добросовісно, захищений законом від:

- звільнення або пониження на посаді;
- дисциплінарних стягнень, пов'язаних із фактом звернення;
- кримінального або цивільного переслідування за розголошення інформації, що є предметом звернення;
- будь-яких форм залякування, тиску або помсти з боку роботодавця чи третіх осіб.

Порушення цих гарантій є самостійним кримінальним злочином. Особа, яка переслідує викривача, несе особисту кримінальну відповідальність незалежно від посади.

Викривачі можуть звертатися анонімно через захищені цифрові канали. Анонімність гарантується технічно, без можливості деанонімізації на вимогу державних органів, за винятком випадків, коли саме звернення містить ознаки кримінального злочину.

Конфіскація активів: цивільна та розширена

Цивільна конфіскація застосовується до активів, законне походження яких чиновник або пов'язані з ним особи не можуть документально підтвердити. Для цього не потрібен обвинувальний вирок у кримінальній справі — достатньо рішення цивільного суду, яке встановлює очевидну невідповідність між офіційними доходами та реальним майном.

Це важливий інструмент: кримінальний процес тривалий і складний, а довести умисел у корупційних схемах надзвичайно важко. Цивільна конфіскація дозволяє вилучати незаконно набуте майно навіть у випадку, якщо кримінальна справа не завершилася вирок.

Розширена конфіскація застосовується за рішенням суду в межах кримінальної справи та поширюється на:

- активи самого засудженого, зокрема передані третім особам після порушення справи;
- активи подружжя та повнолітніх дітей, якщо суд встановив, що вони фактично є частиною корупційної схеми;
- активи афілійованих структур — компаній, фондів, трастів, які використовуються для приховування корупційних доходів.

Конфісковані активи надходять до спеціального Фонду антикорупційного відновлення, кошти якого спрямовуються на фінансування освіти, охорони здоров'я та соціального захисту, тобто повертаються тим, у кого їх було вкрадено.

Міжнародне співробітництво: конвенції та спільні розслідування

Корупція не знає кордонів — корупційні активи ховаються в офшорах, переводяться через ланцюги юрисдикцій та осідають у банках дружніх режимів країн. Боротися з цим самотужки неможливо.

Ратифікація міжнародних конвенцій. Зелений Клин серед перших своїх міжнародно-правових актів ратифікує всі ключові міжнародні інструменти протидії корупції — Конвенцію ООН проти корупції (UNCAC), Конвенцію ОЕСР про боротьбу з підкупом та інші. Це не формальність — це зобов'язання перед громадянами та міжнародною спільнотою.

Спільні слідчі групи. Ми створюємо механізми спільних розслідувань із державами-партнерами — передусім з Україною, країнами ЄС, США, Японією та Кореєю. Спільні групи дозволяють відстежувати рух корупційних активів через кордони, отримувати докази, недоступні в межах однієї юрисдикції, та координувати арешти й конфіскації.

Повернення активів, виведених із нашої території. Десятиліття російського управління супроводжувалися систематичним вивезенням ресурсів та корупційних доходів із Далекого Сходу. Ми створюємо спеціалізований підрозділ із розшуку та повернення цих активів — через міжнародно-правові механізми, переговори з юрисдикціями, де вони осіли, та судові процеси в іноземних судах. Це тривала робота, але ми її починаємо.

Участь у міжнародних платформах обміну інформацією — автоматичний обмін фінансовою інформацією за стандартами FATF, участь у мережі Еґмонт (фінансові розвідки), співпраця з Transparency International та іншими організаціями громадського контролю.

Державні закупівлі: прозорість як стандарт

Державні закупівлі — традиційно найбільш корупціогенна сфера. Ми запроваджуємо:

- **Обов'язкову відкриту конкурсну процедуру** для всіх закупівель понад установлений поріг — із публікацією всіх документів, пропозицій та обґрунтувань вибору;
- **Електронну платформу закупівель** із відкритим доступом — будь-який громадянин бачить, що, у кого і за скільки купує держава;
- **Заборону на закупівлі у компаній, афілійованих із чиновниками**, які приймають рішення щодо закупівель;
- **Обов'язковий аудит** великих державних контрактів незалежними аудиторами.

Антикорупційна культура: від інституцій до людей

Інституції важливі, але вони не працюють без культури нетерпимості до корупції в суспільстві. Ми інвестуємо в:

- **Антикорупційну освіту** — починаючи зі школи: що таке корупція, чому вона шкодить кожному, як її розпізнати та куди повідомити;
- **Публічність притягнення до відповідальності** — кожна завершена антикорупційна справа отримує публічне висвітлення; реєстр засуджених за корупцію відкритий для всіх;
- **Заохочення чесності** — державна служба має бути не способом збагачення, а гідною кар'єрою з конкурентною оплатою, чіткими правилами та реальною повагою.

Ми будуємо державу, у якій хабар — не норма, а ганьба. Ця зміна потребує років, але починається вже в перший день.

Фінансова система та валюта Зеленого Клину

Принципи фінансової незалежності

Фінансова система — це хребет держави. Без власної валюти, незалежного центрального банку та контролю над власними ресурсами незалежність залишається декларацією на папері. Ми будемо фінансову систему, яка служить громадянам та економіці, а не зовнішнім кредиторам і не політичній кон'юктурі.

Наш підхід спирається на три стовпи: **прагматизм перехідного періоду** (не ламати те, що працює, доки не готова заміна), **норвезьку модель управління ресурсами** (природні багатства працюють на всіх громадян, а не на обраних) та **стратегічну відкритість** (ми вітаємо іноземний капітал, але не продаємо суверенітет).

Перехідний період: працюємо з тим, що є

У перші місяці після проголошення незалежності ми **не запроваджуємо власну валюту негайно** — це було б безвідповідально. Введення нової валюти без достатніх резервів, налагодженої фінансової інфраструктури та міжнародної довіри до нової держави призведе до гіперінфляції та економічного хаосу. Цього ми не допустимо.

У перехідний період на території Зеленого Клину як офіційні платіжні засоби використовуються **іноземні валюти** — насамперед долар США, японська єна та китайський юань, із можливим включенням південнокорейської вони та інших валют країн АТР. Вибір кошика валют визначається реальною структурою нашої торгівлі та інвестиційних потоків.

Паралельно Перехідний уряд проводить усю підготовчу роботу: формує золотовалютні резерви, вибудовує банківську інфраструктуру, веде переговори про міжнародне визнання нової валюти з державами-партнерами та міжнародними фінансовими інституціями.

Національна валюта: клин

Після завершення перехідного періоду — орієнтовно протягом перших двох-трьох років після здобуття незалежності, за умови досягнення необхідного рівня резервів та економічної стабілізації — запроваджується **власна національна валюта**.

Назва, символіка та точні параметри валюти визначаються в ході громадського обговорення та затверджуються парламентом. Запровадження валюти супроводжується:

- формуванням достатніх золотовалютних резервів (не менше шести місяців критичного імпорту);
- укладенням угод про взаємне визнання та конвертацію з державами-партнерами;
- створенням повноцінної платіжної інфраструктури — банківської системи, клірингу, системи міжбанківських розрахунків;
- широкою роз'яснювальною кампанією серед населення та бізнесу.

Обмінний курс на першому етапі прив'язується до кошика валют торговельних партнерів із подальшим переходом до керованого плавання в міру зміцнення економіки.

Центральний банк: незалежність із підзвітністю

Центральний банк Зеленого Клину є незалежним органом — він не підпорядковується уряду й не виконує його політичних вказівок. Це принципово: історія знає надто багато випадків, коли уряди «друкували гроші» для покриття своїх витрат, знищуючи заощадження громадян гіперінфляцією.

Незалежність Центрального банку закріплюється конституційно. Уряд не має права давати йому обов'язкові вказівки у сфері грошово-кредитної політики.

Водночас незалежність не означає безконтрольності. **Мандат Центрального банку** встановлюється законом, ухваленим парламентом, і включає:

- підтримання цінової стабільності (контроль інфляції) як головний пріоритет;
- сприяння сталому економічному зростанню та зайнятості;
- забезпечення стабільності фінансової системи.

Керівник Центрального банку призначається парламентом строком на сім років без права повторного призначення — це забезпечує незалежність від поточного політичного циклу. Центральний банк регулярно звітує перед парламентом, публікує всі ключові рішення з обґрунтуванням та проходить незалежний аудит. Парламент не може давати Центральному банку вказівки, але може змінювати його мандат через законодавчий процес.

Податкова система: норвезька модель із далекосхідною специфікою

Наша податкова модель поєднує **низьке навантаження на бізнес** для стимулювання інвестицій і підприємництва з **помірним прогресивним оподаткуванням громадян та акцентом на ресурсному фонді** як головному джерелі фінансування соціальних видатків.

Оподаткування бізнесу:

- низька базова ставка корпоративного податку, конкурентна з провідними економіками АТР;
- податкові канікули для нових підприємств у пріоритетних галузях на перші п'ять років;
- спрощена система для малого бізнесу з мінімальною звітністю;
- нульовий ПДВ на експорт для стимулювання зовнішньої торгівлі.

Оподаткування громадян:

- прогресивна шкала податку на доходи: низькі доходи оподатковуються мінімально або не оподатковуються взагалі, високі — за помірною прогресивною ставкою;
- неоподатковуваний мінімум встановлюється не нижче прожиткового мінімуму;
- проста й прозора система декларування, максимально переведена в цифровий формат.

Ресурсні платежі:

- видобуток природних ресурсів оподатковується за підвищеними ставками через систему ренти та роялті — природні багатства належать усім громадянам, і всі мають отримувати від них вигоду;
- ставки встановлюються так, щоб залишатися привабливими для інвесторів, але забезпечувати справедливу частку держави.

Національний ресурсний фонд

Доходи від видобутку природних ресурсів — нафти, газу, металів, лісу, риби — надходять до **Національного ресурсного фонду Зеленого Клину**. Це не бюджетна стаття, яку можна «проїсти» черговому уряду, а довгостроковий суверенний фонд, керований за суворими правилами.

Структура фонду:

Фонд розвитку — більша частина надходжень спрямовується на довгострокові інвестиції в інфраструктуру, освіту, науку та охорону здоров'я. Кошти фонду розвитку не можуть використовуватися для покриття поточного бюджетного дефіциту — це заборонено конституційно. Фонд інвестує в диверсифікований портфель: частина — у розвиток самого Зеленого Клину, частина — у міжнародні активи для захисту від сировинної залежності.

Фонд громадянських дивідендів — частина ресурсних доходів розподіляється безпосередньо між громадянами у вигляді щорічних виплат за аналогією з Постійним фондом Аляски. Кожен громадянин Зеленого Клину — співвласник природних багатств країни та отримує свою частку від їх використання. Розмір виплат визначається щороку за законодавчо встановленою формулою, виходячи з доходів фонду, і не може бути довільно змінений урядом.

Фонд управляється незалежною радою, яку призначає парламент, публікує повну звітність і проходить міжнародний аудит. Прозорість — обов'язкова умова довіри громадян до того, що їхні ресурси працюють на них, а не осідають у кишенях чиновників.

Іноземний капітал: відкритість зі стратегічними обмеженнями

Ми вітаємо іноземні інвестиції — вони приносять технології, робочі місця та міжнародну інтеграцію. Зелений Клин відкритий для капіталу з будь-якої країни, яка поважає наші закони.

Водночас існують сфери, де іноземна власність є неприпустимою або обмеженою — це не протекціонізм, а захист суверенітету:

Заборона на іноземне володіння:

- землі сільськогосподарського призначення (оренда — так, власність — ні);
- ЗМІ та медіаплатформи з аудиторією понад встановлений поріг;
- підприємства оборонної промисловості та стратегічної інфраструктури (порти, енергомережі, телекомунікації);
- надра — розробка можлива лише на умовах концесійних угод із державою, право власності на надра належить державі.

Допустимо з обмеженнями:

- банківський сектор — іноземні банки працюють, але системно важливі банки повинні мати контрольний пакет у руках громадян або держави Зеленого Клину;
- роздрібна торгівля та послуги — повністю відкриті;
- промисловість і переробка — повністю відкриті.

Для великих іноземних інвестицій у стратегічні галузі запроваджується повідомний або дозвільний режим — не для створення бюрократичних бар'єрів, а для забезпечення прозорості та відповідності національним інтересам.

Боротьба з офшоризацією та ухиленням від сплати податків

Ми не будемо офшор і не дозволяємо використовувати нашу територію для відмивання грошей або ухилення від сплати податків — ні іноземцями, ні власними громадянами. Зелений Клин приєднується до міжнародних стандартів фінансової прозорості: автоматичний обмін податковою інформацією, реєстр кінцевих бенефіціарних власників компаній, жорсткі санкції за відмивання коштів.

Фінансова система чесної держави — це система, у якій усі сплачують справедливую частку і ніхто не ховається за анонімними структурами.

Енергетична політика Зеленого Клину

Енергія як основа суверенітету

Держава, залежна від чужих енергоносіїв, не є по-справжньому незалежною. Енергетика — це не просто світло в будинках і тепло в батареях. Це основа промисловості, транспорту, зв'язку та обороноздатності. Контроль над енергією — це контроль над власною долею.

Зелений Клин має винятковий енергетичний потенціал: геотермальну енергію Камчатки, гідроресурси далекосхідних річок, вітер Охотського узбережжя, сонячні ресурси південних районів, запаси природного газу. Наше завдання — перетворити цей потенціал на реальну енергетичну незалежність, рухаючись від різноманітного перехідного міксу до повністю чистої енергетики як довгострокової мети.

Енергетичний мікс: прагматичний шлях до чистої енергії

Ми не заплющуємо очі на реальність: перехід до 100% відновлюваної енергетики потребує часу, інвестицій і технологій. Оголосити це негайною метою — означає залишити людей без тепла та світла в процесі. Ми так не робимо.

Довгострокова мета — повний перехід на відновлювані джерела енергії. Це не гасло, а зафіксована державна стратегія з конкретними часовими орієнтирами, закріпленими законодавчо та такими, що регулярно переглядаються в міру розвитку технологій.

Перехідний період — прагматичний мікс із чотирьох джерел:

Відновлювані джерела енергії (ВДЕ) — геотермальна, гідро-, вітрова та сонячна генерація розвиваються максимально активно з першого дня незалежності. Це наш пріоритет номер один у капітальних інвестиціях в енергетику.

Природний газ — як перехідне паливо на період, доки потужності ВДЕ не досягнуть достатнього масштабу. Газова генерація значно чистіша за вугільну, дає змогу швидко балансувати мережу та забезпечує надійність у періоди пікового навантаження. Нові вугільні станції не будуються — наявні поступово виводяться з експлуатації в міру заміщення.

Атомна енергетика — розглядається як один з елементів диверсифікованого енергобалансу з урахуванням кількох принципових умов: сучасні реактори підвищеної безпеки (покоління III+ і вище), незалежна міжнародна експертиза розміщення та експлуатації, прозоре поводження з відпрацьованим паливом, схвалення рішень щодо будівництва АЕС парламентом і місцевими громадами. Ядерна енергетика забезпечує стабільну безвуглецеву базову генерацію, не залежну від погоди, — це її головна перевага в умовах суворого далекосхідного клімату.

Воднева енергетика — як технологія майбутнього, в яку ми інвестуємо вже зараз. Виробництво «зеленого» водню на основі надлишкової геотермальної та вітрової генерації створює як внутрішній енергоносіє для транспорту й промисловості, так і експортний продукт із високою доданою вартістю.

Геотермальна енергетика Камчатки: унікальна перевага

Камчатка — один із небагатьох регіонів світу з практично необмеженим геотермальним потенціалом. Діючі вулкани, численні термальні джерела, високий геотермальний градієнт — усе це створює умови для геотермальної генерації, яка працює 24 години на добу, 365 днів на рік, незалежно від погоди та сезону.

Ми розвиваємо геотермальну енергетику Камчатки **обережно та відповідально**: з обов'язковою екологічною експертизою кожного об'єкта, моніторингом впливу на геотермальні екосистеми та гейзери, за участю місцевих громад у прийнятті рішень щодо розміщення станцій. Геотермальні зони, які мають високу екологічну та туристичну цінність, не підлягають промисловому освоєнню.

У межах цих обмежень геотермальна енергетика стає основою енергетичної незалежності Камчатки та Курил — островів і півостровів, які сьогодні повністю залежать від привізного палива.

Першочергове завдання: забезпечити внутрішні потреби

Перш ніж думати про експорт, ми забезпечуємо надійне, доступне та чисте енергопостачання кожного мешканця Зеленого Клину, включно з найвіддаленішими районами.

Сьогодні багато селищ Далекого Сходу працюють на дизельних генераторах із привізним паливом — це дорого, шкідливо для довкілля та вкрай вразливо у разі перебоїв із постачанням. Ми послідовно замінюємо дизельну генерацію у віддалених районах на локальні системи ВДЕ: малі вітрові установки, сонячні панелі з накопичувачами, малі геотермальні станції — залежно від місцевих ресурсів.

Це не лише питання екології. Це енергетична безпека та зниження вартості життя для мешканців віддалених територій.

Базове споживання: безкоштовно для кожного домогосподарства

Доступ до електроенергії — це базове право, а не привілей. Ми запроваджуємо **базовий обсяг споживання електроенергії, безкоштовний для кожного домогосподарства** — достатній для освітлення, базової побутової техніки та опалення

в нормативному обсязі. Споживання понад базовий ліміт оплачується за ринковими тарифами.

Для віддалених районів та Крайньої Півночі базовий ліміт збільшено з урахуванням вищих потреб в опаленні та тривалішої полярної ночі.

Цей захід фінансується за рахунок доходів державної магістральної інфраструктури та частково — з Національного ресурсного фонду. Природні багатства нашої землі генерують енергію — і частина цієї енергії повертається кожному громадянину безпосередньо.

Структура галузі: державні мережі, приватна генерація

Магістральна інфраструктура — лінії електропередачі, розподільчі мережі, газопроводи — перебуває у державній власності та управлінні. Це природні монополії, і передавати їх у приватні руки означало б створювати залежність держави від приватного капіталу в критичній інфраструктурі.

Генерація — виробництво електроенергії — відкрита для приватних інвестицій та конкуренції. Державні компанії працюють у генерації нарівні з приватними, але не мають монопольних переваг. Конкуренція між виробниками знижує ціни та стимулює ефективність.

Регуляторне середовище — незалежний енергетичний регулятор встановлює тарифи на передачу, контролює дотримання технічних стандартів та екологічних вимог, вирішує спори між учасниками ринку. Регулятор підзвітний парламенту, а не уряду.

Іноземні інвестиції в генерацію вітаються, особливо у ВДЕ. Японські та корейські технології у вітровій і сонячній генерації, європейський досвід у геотермальній енергетиці — ми відкриті до партнерства на прозорих і рівних умовах.

Енергетичний експорт: спочатку люди, потім ринки

Ми не поспішаємо з експортом енергії, доки внутрішні потреби не будуть надійно забезпечені. Це принципова позиція: наші громадяни не повинні мерзнути, поки ми продаємо електроенергію за кордон.

Після досягнення сталої внутрішньої енергетичної безпеки Зелений Клин має реальні перспективи стати експортером чистої енергії до країн АТР — Японії, Південної Кореї, а в перспективі й на інші ринки. Японський ринок особливо перспективний: країна активно шукає джерела чистої енергії після Фукусіми, а географічна близькість робить передачу електроенергії або постачання водню технічно здійсненними.

Експортна стратегія розробляється та реалізується лише після того, як внутрішні потреби забезпечені, інфраструктура є надійною та диверсифікованою.

Енергетика та клімат

Зелений Клин бере на себе зобов'язання щодо скорочення вуглецевих викидів, які відповідають нашим можливостям і нашій відповідальності перед планетою. Ми приєднуємося до міжнародних кліматичних угод, публікуємо щорічні звіти про викиди та прогрес у декарбонізації.

Водночас ми відмовляємося від показової «зеленої» риторики без реального змісту. Наші кліматичні зобов'язання реалістичні, вимірювані та чесні. Найкраще, що невелика держава з величезними природними екосистемами може зробити для клімату, — це зберегти свої ліси, болота та моря недоторканими. Зелений Клин — один із найбільших вуглецевих депонентів планети, і ми усвідомлюємо цю відповідальність.

Туризм як стратегічна галузь Зеленого Клину

Недоторкана земля як конкурентна перевага

Зелений Клин має один із найунікальніших туристичних потенціалів у світі — і водночас один із найменш реалізованих. Вулкани Камчатки, Курильські острови, амурська тайга, узбережжя Японського та Охотського морів, річки, повні лосося, ведмеді на берегах, етнічні села нівхів та удегейців — усе це існує тут, в одному регіоні, і більше ніде на планеті.

Москва десятиліттями не інвестувала в туристичну інфраструктуру регіону, тому що дивилася на Далекий Схід як на сировинну комору, а не як на місце, де живуть люди й куди приїжджають гості. Ми дивимось інакше: туризм — це не другорядна галузь, а стратегічний інструмент економічного розвитку, створення робочих місць, формування міжнародного іміджу та одночасного збереження природи й культури.

Чотири пріоритетні напрями

Екотуризм — наш головний бренд і найочевидніша конкурентна перевага. Недоторкані екосистеми, заповідники, маршрути через тайгу та вздовж річок, спостереження за дикою природою — ведмедями, орланами, котиками, китами. Камчатка з її гейзерами, вулканами та термальними джерелами — це світовий рівень, який може конкурувати з Ісландією та Новою Зеландією. Курили — острови, до яких складно дістатися, і саме тому туди прагнуть потрапити. Ми перетворюємо «недоступність» на туристичний продукт.

Екотуризм розвивається за суворими принципами сталого розвитку: обмежена кількість туристів у заповідних зонах, обов'язкові екологічні збори, спрямовані на охорону природи, сертифікація туроператорів. Природа — це капітал, який не можна проїсти.

Етнотуризм — знайомство з живою культурою корінних народів Далекого Сходу. Нівхи, удегейці, нанайці, евенки, коряки — кожен народ має тисячолітню історію, унікальну мову, традиційні промисли, музику та світогляд. Це не музей і не реконструкція — це живі люди та жива культура, яка може говорити зі світом від власного імені.

Етнотуризм розвивається виключно на умовах, визначених самими громадами — детальніше про це нижче.

Арктичний та пригодницький туризм — для тих, хто шукає не комфорт, а враження. Сходження на вулкани, сплави гірськими річками, хелі-скі, дайвінг на Курилах, спостереження за північним сяйвом, переходи арктичним узбережжям, риболовля на лосося. Це преміальний сегмент із високим середнім чеком — саме він має стати одним із перших об'єктів інвестицій в інфраструктуру, адже мандрівник, який шукає

пригод, може змиритися з відсутністю п'ятизіркових готелів, але не змириться з відсутністю безпеки та базового сервісу.

Гастрономічний туризм — далекосхідна кухня як окремий культурний феномен. Камчатський краб, сахалінська устриця, амурський лосось, ікра, морський їжак, дикороси тайги — це продукти, заради яких люди їдуть на інший край світу. Владивосток уже сьогодні має репутацію гастрономічної столиці російського Далекого Сходу. Ми розвиватимемо її як самостійний бренд: ресторанні фестивалі, фермерські ринки, гастрономічні тури від узбережжя вглиб тайги, школи далекосхідної кухні.

Ринки: усі, але різними інструментами

Азійські ринки — пріоритет першого етапу. Японія, Південна Корея та Китай географічно найближчі й культурно найбільше зацікавлені нашим регіоном. Японці давно цікавляться Сахаліном і Курилами — історична та культурна близькість створює природний попит. Кореяці та китайці — активні мандрівники зі зростаючим середнім класом та інтересом до недоторканої природи. Безвізовий або спрощений візовий режим із державами-партнерами АТР — одне з перших дипломатичних завдань у сфері туризму.

Європейські та американські туристи — преміальний сегмент. Їх менше за кількістю, але значно вищий середній чек. Це покупці дорогих експедиційних турів, яхтових маршрутів, фотографічних експедицій до вулканів і льодовиків. Робота з цим сегментом потребує міжнародного маркетингу, англомовних гідів та сертифікації відповідно до міжнародних туристичних стандартів.

Українська та пострадянська діаспора — окрема категорія людей із корінням на цій землі, які хочуть повернутися та побачити її вільною. Туризм для діаспори — це водночас економіка і політика: кожен, хто приїхав, — живий посол ідеї Зеленого Клину у своїй країні.

Внутрішній туризм — громадяни Зеленого Клину мають знати й любити свою землю. Внутрішній туризм — це і патріотичне виховання, і перерозподіл доходів усередині країни. Держава субсидує шкільні та молодіжні тури до заповідників, історичних місць та етнічних громад.

Модель: малий бізнес і місцеві громади в центрі

Держава не створює туристичних корпорацій і не управляє готелями. Роль держави — створити умови, за яких малий бізнес і місцеві громади зможуть самостійно заробляти на туризмі.

Це означає:

Інфраструктура загального користування — дороги, аеропорти, причали, базові кемпінги в заповідниках — фінансується державою або через державно-приватне

партнерство. Це те, що жоден малий бізнес не здатен самотійно профінансувати, але без чого туризм неможливий.

Система ліцензування та сертифікації — прозора, доступна та некорупційна. Отримати ліцензію туроператора має бути просто й швидко — через цифрову платформу, без посередників.

Маркетинг і просування — державне туристичне агентство займається просуванням бренду «Зелений Клин» на міжнародних ринках, бере участь у туристичних виставках, створює цифровий контент. Конкретний туристичний продукт створює та продає приватний бізнес.

Гранти для малого туристичного бізнесу — особливо для місцевих мешканців, які створюють туристичні продукти на основі місцевої культури, природи та гастрономії. Пріоритет — тим, хто живе у віддалених районах і створює там робочі місця.

Освіта — підготовка гідів, зокрема тих, хто володіє мовами основних туристичних ринків (японською, корейською, китайською, англійською), а також перепідготовка місцевих мешканців для роботи у туристичній сфері.

Корінні народи та туризм: право на самовизначення

Культура, традиції та землі корінних народів не є туристичним ресурсом за замовчуванням. Це не декорація для фотографій — це жива спадщина народів, які самі вирішують, як нею розпоряджатися.

Кожна громада самотійно ухвалює рішення: брати участь у туризмі чи ні. Жодного тиску, жодних державних програм «туризму до нівхів», розроблених без участі нівхів.

Якщо громада вирішує брати участь, вона визначає:

- які аспекти культури відкриті для гостей, а які залишаються закритими;
- скільки туристів і коли можуть відвідувати її територію;
- якою є вартість відвідування та як розподіляються доходи — повністю всередині громади;
- яких правил поведінки зобов'язаний дотримуватися кожен турист.

Держава забезпечує правовий захист цих рішень і допомагає громадам із просуванням та логістикою — якщо вони цього бажають.

Етнотуризм, створений і контрольований самими громадами, — це потужний інструмент збереження мов, традицій та економічної самотійності. Етнотуризм, нав'язаний ззовні, — це експлуатація.

Екологічні межі туристичного розвитку

Туризм не може зростати безмежно. Ми запроваджуємо систему управління туристичним навантаженням:

- **Граничні квоти відвідуваності** для заповідників та особливо охоронюваних природних територій — науково обґрунтовані та регулярно переглядувані;
- **Екологічний збір** для всіх іноземних туристів, який спрямовується до фонду охорони природи;
- **Обов'язкова екологічна сертифікація** туроператорів — без неї робота в заповідних зонах неможлива;
- **Моніторинг стану екосистем** у найбільш відвідуваних районах із правом обмеження доступу у разі виявлення шкоди.

Камчатка та Курили мають залишатися такими самими через сто років, якими вони є сьогодні. Туризм — гість природи, а не її господар.

Владивосток як ворота до АТР

Окремої уваги заслуговує Владивосток — потенційний центр ділового та конгресового туризму в масштабах усього Азійсько-Тихоокеанського регіону. Сучасна конференц-інфраструктура, зручне авіасполучення з ключовими містами Азії, статус вільного порту та нейтральної держави — усе це створює умови для проведення міжнародних форумів, ділових самітів і культурних заходів.

«Женева Азії» починається з того, що до міста хочуть приїжджати. Ми зробимо Владивосток містом, до якого хочеться приїхати.

Демографічна політика Зеленого Клину

Демографія — це доля

Далекий Схід втрачає людей десятиліттями. Від моменту розпаду СРСР населення регіону скоротилося майже вдвічі — люди їхали туди, де тепліше, ближче до столиць і більше можливостей. Москва не лише не зупиняла цей відтік — вона його провокувала, викачуючи ресурси та не залишаючи натомість умов для нормального життя.

Демографічна політика Зеленого Клину вирішує два завдання одночасно — і вони нероздільні: **зупинити відтік і стимулювати народжуваність**. Перше без другого призводить до старіння населення. Друге без першого — до появи дітей, які виростуть і поїдуть. Нам потрібні обидва результати.

Наш принцип: люди залишаються там, де їм добре жити. Не там, де їм платять за те, щоб вони терпіли. Тому демографічна політика — це не система подачок, а система створення нормальних умов життя: житло, робота, освіта, медицина, безпека, перспектива.

Житло: земля та підтримка, а не черги

Житло — головний якір, який утримує людей на місці та приваблює нових. Ми створюємо дві взаємодоповнювальні програми.

Субсидії на придбання житла для молодих сімей. Держава компенсує частину вартості першого житла для сімей, у яких хоча б одному з подружжя не виповнилося 35 років. Розмір субсидії збільшується з кожною дитиною: сім'я з двома дітьми отримує значно більше, ніж бездітна пара. Це не кредит — це безповоротна субсидія, яка не обтяжує сім'ю боргом на десятиліття.

Безкоштовні земельні ділянки під будівництво. Кожен громадянин Зеленого Клину, який бажає побудувати власний будинок, отримує земельну ділянку безкоштовно — у межах установленого розміру. Це наш «далекосхідний гектар», але такий, що справді працює: із підведеними комунікаціями (або державними зобов'язаннями щодо їх підведення у визначений строк), прозорою процедурою оформлення без бюрократичних перешкод та реальним правом власності, яке можна передати у спадок.

Ділянки виділяються насамперед у районах, де держава зацікавлена у закріпленні населення — малих містах, сільській місцевості, прикордонних територіях. Це інструмент не лише житлової, а й територіальної політики.

Підтримка народжуваності: інфраструктура важливіша за виплати

Ми переконані: одноразові виплати при народженні дитини не вирішують демографічної проблеми. Люди заводять дітей не тому, що їм заплатили, а тому, що їм є куди віддати дитину, є можливість працювати й заробляти, є впевненість у майбутньому.

Тому наш акцент — на інфраструктурі, а не на виплатах.

Безкоштовні ясла та дитячі садки для всіх дітей — від півтора року. Це не пільга, а базове право. Мати повинна мати можливість повернутися до роботи без страху, що дитину нікуди віддати. Нестача місць у дошкільних закладах — одна з головних причин, через які сім'ї відкладають народження другої та третьої дитини. Ми ліквідуємо черги до дитячих садків як явище.

Якісні школи в кожному населеному пункті — не лише в містах. Батьки не повинні обирати між якісною освітою для дитини та життям у рідному районі. Малокомплектні школи у віддалених районах отримують державну підтримку та доступ до технологій дистанційної освіти.

Доступна педіатрична допомога — включно зі спеціалізованою — у межах розумної транспортної доступності. Для віддалених районів розвивається система виїзних медичних бригад і телемедицини.

Оплачувана відпустка для догляду за дитиною — гнучка, з можливістю розподілу між батьками. Батько має таке саме право на оплачувану відпустку для догляду за дитиною, як і мати. Це не лише демографічна, а й гендерна політика.

Податкові пільги для сімей із дітьми — неоподатковуваний мінімум доходу збільшується з кожною дитиною. Багатодітні сім'ї (трьох і більше дітей) користуються суттєвими податковими преференціями.

Грошові виплати — одноразові при народженні та щомісячні допомоги — також передбачені, але як доповнення до інфраструктури, а не її заміна. Їхній розмір встановлюється законом та індексується.

Повернення діаспори: програма репатріації

Мільйони нащадків далекосхідних українців та інших історичних мешканців регіону сьогодні живуть в Україні, Канаді, Австралії, Бразилії, Аргентині та десятках інших країн. Багато хто з них пам'ятає про своє коріння — і може захотіти повернутися, якщо для цього будуть створені умови.

Програма «Повернись додому» — державна програма сприяння репатріації для нащадків далекосхідних українців та історичних мешканців регіону:

- спрощене отримання громадянства на підставі документально підтвердженого походження — без вимоги попереднього проживання (детальніше в розділі про громадянство);
- одноразова підйомна виплата для репатріантів, яка покриває витрати на переїзд;
- пріоритетний доступ до програми безкоштовного надання земельних ділянок;
- допомога в пошуку житла та працевлаштуванні через державні служби;
- мовні та адаптаційні програми для тих, хто виріс за кордоном і не володіє мовами регіону;
- збереження зв'язку з культурним корінням — українські культурні центри, програми вивчення мови та історії.

Репатріація — це не лише демографія. Це повернення людей із міжнародним досвідом, освітою та зв'язками, які можуть стати одним із головних ресурсів нової держави.

Залучення кваліфікованих фахівців

Паралельно з репатріацією ми відкриваємо двері для кваліфікованих фахівців із держав-партнерів — передусім з України, Південної Кореї та Японії.

Пріоритетні напрями: медицина, інженерія, ІТ, агротехнології, морські науки, екологія. Фахівці в цих сферах отримують:

- спрощену процедуру отримання посвідки на проживання — у прискорені строки, без зайвої бюрократії;
- скорочений строк до натуралізації (два роки замість п'яти) для громадян держав-партнерів;
- державне сприяння у пошуку роботи та житла;
- визнання іноземних професійних дипломів за спрощеною процедурою.

Ми конкуруємо за таланти з Канадою, Австралією, Німеччиною та іншими країнами, які давно зрозуміли, що кваліфіковані мігранти — це не загроза, а ресурс. Наша перевага — унікальна природа, економіка, що зростає, низька вартість життя та можливість бути біля витоків чогось нового.

Особливі умови для віддалених районів

Малі міста, села та віддалені території потребують особливого підходу — інакше вони просто вимруть, і жодна демографічна політика у великих містах цього не компенсує.

Податкові пільги для мешканців віддалених територій та Крайньої Півночі.

Громадяни, які постійно проживають у районах із суворим кліматом та обмеженою транспортною доступністю, сплачують податок на доходи за зниженими ставками. Це компенсація за об'єктивно складніші умови життя.

Програми розвитку малих міст і сіл. Кожен населений пункт із постійним населенням має право на державну програму розвитку — дорога, школа, фельдшерський пункт,

інтернет, базова комунальна інфраструктура. Це мінімальний стандарт присутності держави, нижче якого ми не опускаємося.

Населені пункти, які отримують статус «територій пріоритетного заселення», користуються розширеними пільгами: збільшеними житловими субсидіями, підвищеними підйомними виплатами для нових мешканців, пріоритетом у державних програмах зайнятості.

Підтримка традиційних промислів у віддалених районах — рибальства, полювання, оленярства, збору дикоросів — як основи зайнятості та традиційного укладу життя в місцях, де інші види економічної діяльності неможливі або недоцільні.

Демографія і свобода

Ми не ставимо перед громадянами демографічних завдань і не тиснемо на них моральними очікуваннями. Скільки дітей мати — це особисте рішення кожної сім'ї, і держава його поважає.

Наше завдання — усунути перешкоди, які заважають людям мати стільки дітей, скільки вони самі хочуть, і жити там, де вони хочуть жити. Більшість досліджень показує: люди хочуть мати більше дітей, ніж мають, — просто тому, що це дорого, дитину нікуди віддати й страшно за майбутнє. Якщо усунути ці перешкоди, демографічна ситуація покращиться сама.

Вільна, забезпечена та впевнена у завтрашньому дні людина — найкраща демографічна політика.

Пенсійна система Зеленого Клину

Гідна старість — зобов'язання держави

Пенсійна система — це суспільний договір між поколіннями. Люди, які все життя працювали, виховували дітей, сплачували податки та будували країну, мають право на гідну старість. Не на виживання — на гідність.

Ми бачили, як пострадянські держави ламали цей договір: заморожували пенсії, підвищували пенсійний вік без попередження, знецінювали заощадження інфляцією. Зелений Клин будує систему, яка чесна перед громадянами: передбачувану, прозору та стійку.

Трирівнева модель

Наша пенсійна система складається з трьох взаємодоповнювальних рівнів — кожен виконує свою функцію, а разом вони забезпечують і базовий захист, і стимул до праці, і особисту відповідальність за власне майбутнє.

Перший рівень — базова державна пенсія. Солідарна система: працюючі громадяни через пенсійні внески забезпечують виплати нинішнім пенсіонерам. Базова пенсія однакова для всіх, хто досяг пенсійного віку та має необхідний мінімальний страховий стаж, — вона гарантує, що ніхто не опиниться в злиднях у старості незалежно від рівня заробітку в минулому. Розмір базової пенсії встановлюється законом як відсоток від медіанної заробітної плати та щорічно індексується — це конституційний захист від політичного заморожування.

Другий рівень — обов'язкова накопичувальна частина. Частина пенсійних внесків кожного працівника спрямовується на його індивідуальний накопичувальний рахунок. Це особисті кошти громадянина, які інвестуються та зростають разом з економікою. Після досягнення пенсійного віку накопичена сума конвертується в додаткову щомісячну виплату понад базову пенсію. Чим більше людина заробляла і чим довше працювала — тим більшими будуть її накопичення та підсумкова пенсія.

Третій рівень — добровільні пенсійні накопичення. Громадяни, які бажають забезпечити собі додатковий дохід на пенсії, можуть самостійно робити внески до приватних пенсійних фондів або на індивідуальні пенсійні рахунки. Держава стимулює це податковими пільгами: добровільні внески віднімаються з оподаткованого доходу в межах встановленого ліміту.

Гнучкий пенсійний вік

Ми відмовляємося від жорсткої єдиної дати виходу на пенсію — це застаріла модель, яка не враховує різноманіття життєвих ситуацій.

Базовий пенсійний вік встановлюється однаковим для чоловіків і жінок — це принцип рівності, від якого ми не відступаємо. Конкретне значення визначається з урахуванням демографічних реалій та середньої тривалості життя на момент ухвалення пенсійного законодавства, із механізмом поступового коригування в майбутньому — без різких підвищень, без сюрпризів для тих, хто вже планує вихід на пенсію.

Достроковий вихід на пенсію можливий за наявності достатнього страхового стажу — з пропорційно зменшеним розміром виплат. Це право, а не виняток: людина сама вирішує, коли їй вигідніше припинити працювати.

Відкладений вихід на пенсію — ті, хто продовжує працювати після досягнення базового пенсійного віку, отримують підвищувальний коефіцієнт до пенсії за кожен додатковий рік. Працювати довше стає фінансово вигідно.

Знижений пенсійний вік — для мешканців Крайньої Півночі та віддалених територій, а також для працівників важких і шкідливих професій. Це визнання того, що суворий клімат і важка праця скорочують активний період життя, — і держава це враховує.

Періоди, що зараховуються до стажу

Ми визнаємо, що не вся цінна праця оплачується ринком. Держава зараховує до пенсійного стажу такі періоди:

- **Догляд за дітьми** — кожен рік догляду за дитиною до трьох років зараховується до стажу, причому для обох батьків, які скористалися відпусткою для догляду;
- **Догляд за непрацездатними членами сім'ї** — людьми з інвалідністю, тяжкохворими, літніми родичами;
- **Військова служба** — зараховується до стажу з підвищувальним коефіцієнтом;
- **Періоди вимушеного переселення та політичних репресій** — для тих, хто був позбавлений можливості працювати з політичних причин у період російського управління.

Це означає, що жінка, яка присвятила роки вихованню дітей, домогосподарка, людина, яка доглядала за хворим родичем, — усі вони не залишаються без пенсії. Їхня праця визнається та враховується.

Соціальна пенсія: ніхто не залишається без захисту

Громадяни, які з будь-яких причин не накопичили мінімального страхового стажу — зокрема через неофіційну зайнятість, самозайнятість без реєстрації чи тривалу хворобу, — після досягнення пенсійного віку отримують **соціальну пенсію**. Вона менша за трудову базову пенсію, але забезпечує мінімальний прожитковий рівень. Соціальна пенсія — це страховка від крайньої бідності в старості, яка не залежить від трудової історії людини. Ніхто не повинен помирати в злиднях лише тому, що його робота не була офіційно оформлена або життя склалося інакше, ніж планувалося.

Управління накопиченнями: вибір за громадянином

Обов'язкові накопичення другого рівня та добровільні накопичення третього рівня можуть розміщуватися у двох типах пенсійних фондів — на вибір самого громадянина.

Державний пенсійний фонд — консервативна інвестиційна стратегія з акцентом на надійність і захист від інфляції. Держава гарантує збереження номінальної вартості накопичень. Для тих, хто надає перевагу стабільності, а не ризику.

Приватні пенсійні фонди — працюють під суворим державним наглядом. Ліцензування, обов'язкові вимоги до капіталу, інвестиційні обмеження, регулярний незалежний аудит, публічна звітність. Приватні фонди можуть пропонувати вищу дохідність завдяки активнішій інвестиційній стратегії, але й із вищим ризиком, який громадянин приймає усвідомлено.

Перехід між фондами можливий раз на рік. Державний нагляд за приватними фондами здійснює незалежний фінансовий регулятор — із повноваженнями відкликати ліцензії, запроваджувати зовнішнє управління та зобов'язувати фонди відновлювати накопичення у разі порушень. У разі банкрутства приватного пенсійного фонду держава гарантує збереження накопичень у межах установленого страхового ліміту — аналогічно до системи страхування банківських вкладів. Понад цей ліміт ризик несе громадянин, тому вибір фонду має бути усвідомленим рішенням, ухваленим на основі повної інформації про ризики.

Прозорість і передбачуваність

Кожен працюючий громадянин має доступ до свого пенсійного рахунку в режимі реального часу: скільки накопичено, якою є прогнозована пенсія за нинішніх параметрів, як зміниться пенсія за різних сценаріїв виходу на пенсію. Жодних сюрпризів при виході на пенсію.

Пенсійні параметри — базовий розмір, вік, розмір внесків — можуть змінюватися лише через закон, ухвалений парламентом, з обов'язковим перехідним періодом щонайменше п'ять років. Жодних указів, жодних нічних реформ без попередження. Люди планують своє життя на десятиліття вперед — і держава зобов'язана бути передбачуваним партнером у цьому плануванні.

Пенсії та ресурсний фонд

Національний ресурсний фонд виступає довгостроковим стабілізатором пенсійної системи. У періоди високих ресурсних доходів частина коштів спрямовується до пенсійного резервного фонду — щоб у майбутньому, коли співвідношення працюючих і пенсіонерів зміниться, система не зруйнувалася та не потребувала різкого підвищення внесків або зниження виплат.

Це норвезький принцип: нинішнє покоління не проїдає те, що належить майбутнім поколінням, — воно створює фінансову подушку безпеки для них.

Інформаційна безпека та цифровий суверенітет Зеленого Клину

Інформація — поле битви

Сучасні війни починаються задовго до першого пострілу — в інформаційному просторі. Росія десятиліттями вдосконалювала інструменти дезінформації, кібератак і цифрового впливу, застосовуючи їх проти України, країн Балтії, Грузії та багатьох інших. Зелений Клин, проголошуючи незалежність від російської імперії, автоматично стає мішенню цих інструментів.

Ми не маємо щодо цього жодних ілюзій. Інформаційна безпека — це не технічне питання для фахівців, а питання державного виживання. Громадянин, якого годують брехнею, не може ухвалювати вільні рішення. Держава, інфраструктура якої паралізована кібератакою, безпорадна. Армія без захищених комунікацій — вразлива.

Ми будемо захист одночасно на всіх рівнях.

Загрози, які ми називаємо своїми іменами

Російська дезінформація та пропаганда — головна й найбільш постійна загроза. Це не абстракція: фабрики тролів, фейкові новинні сайти, маніпуляції алгоритмами соціальних мереж, вкидання неправдивих наративів про наш рух і нашу державу — усе це вже відбувається й відбуватиметься з дедалі більшою інтенсивністю в міру нашого посилення. Мета — посіяти сумніви в легітимності незалежності, розпалити етнічні суперечності, дискредитувати лідерів руху, деморалізувати населення.

Кібератаки на критичну інфраструктуру — енергетичні мережі, лікарні, банки, системи водопостачання, транспортну інфраструктуру. Досвід України показує: Росія не вагається, атакуючи цивільні об'єкти в кіберпросторі. Відключення електроенергії взимку, блокування банківської системи, виведення з ладу систем управління лікарнями — це зброя, яку вже застосовували й застосовуватимуть надалі.

Шпигунство та витоки державних даних — проникнення до державних систем із метою отримання розвідувальної інформації, компрометації посадовців, викрадення військових і дипломатичних таємниць.

Усі три загрози реальні й потребують одночасної відповіді — не можна захищатися лише від дезінформації, ігноруючи кібератаки, або навпаки.

Цифрова інфраструктура: критичне — своє, решта — міжнародне

Ми не будемо цифровий суверенітет заради самого суверенітету. Це дорого, повільно й часто неефективно. Наш підхід прагматичний.

Критична державна інфраструктура — державні бази даних, системи управління енергетичною мережею, військові комунікації, виборчі системи, фінансовий кліринг, системи екстрених служб — розміщується на власних захищених серверах на території Зеленого Клину. Ці системи фізично ізолюються від зовнішніх мереж там, де це можливо, і захищаються відповідно до стандартів державної безпеки. Залежність критичної інфраструктури від іноземних провайдерів — це вразливість, якої ми не можемо собі дозволити.

Некритична інфраструктура — комерційні сервіси, хмарні обчислення для бізнесу, публічні державні сервіси — може використовувати міжнародних провайдерів (AWS, Azure, Google Cloud та інших) як швидше, дешевше й надійніше рішення. Ми не вимагаємо від бізнесу та громадян відмовлятися від зручних міжнародних платформ там, де це не створює загрози безпеці.

Національний інтернет-вузол — точки обміну трафіком (IXP) на території Зеленого Клину, які забезпечують стійкість інтернет-з'єднання навіть у разі спроб зовнішнього блокування. Це не «суверенний інтернет» за російським зразком — ми не відрізаємо громадян від світового інтернету. Це технічна страховка від зовнішніх атак на нашу мережеву зв'язаність.

Протидія дезінформації: прозорість замість цензури

Ми категорично проти цензури та блокувань із політичних мотивів. Це суперечить нашим базовим цінностям і створює прецеденти, якими може зловживати будь-який майбутній уряд.

Водночас свобода слова не означає безкарності для організованих кампаній дезінформації, які фінансуються іноземними державами. Наш підхід — **прозорість і точкові заходи у відповідь на конкретні загрози**.

Маркування іноземного впливу. ЗМІ та платформи, які фінансуються або контролюються іноземними державними структурами (зокрема російськими державними медіа), зобов'язані розкривати інформацію про таке фінансування та маркувати свій контент. Громадяни мають право знати, чиї інтереси представляє те чи інше джерело інформації. Це не заборона — це чесність.

Блокування у разі конкретних загроз — можливе, але лише за рішенням суду, лише за наявності доказів конкретної загрози безпеці держави або закликів до насильства й лише на чітко обмежений строк. Критерії блокування закріплюються законом і є публічними. Довільні блокування «про всяк випадок» неприпустимі.

Державна медіаграмотність та освіта. Найкращий захист від дезінформації — громадяни, які вміють критично мислити. Медіаграмотність — уміння перевіряти джерела, розпізнавати маніпуляції, відрізняти факти від інтерпретацій — включається до шкільної програми як обов'язковий предмет. Для дорослих — доступні публічні курси та інформаційні кампанії.

Державні медіа з редакційною незалежністю. Суспільне мовлення, що фінансується державою, але захищене від політичного втручання редакційною хартією та незалежною наглядовою радою. Це протидія дезінформації — не пропаганда, а достовірна журналістика мовами всіх народів Зеленого Клину.

Кібербезпека: захист і стримування

Національний центр кібербезпеки (НЦК) — спеціалізований орган, відповідальний за захист державної інфраструктури, реагування на кібератаки, координацію з приватним сектором і міжнародними партнерами. НЦК працює цілодобово, у режимі 24/7, і має повноваження оперативно реагувати на загрози без бюрократичних затримок.

Обов'язкові стандарти кібербезпеки для операторів критичної інфраструктури — енергетики, фінансів, охорони здоров'я, транспорту. Регулярні аудити, тестування на проникнення, обов'язкові плани реагування на інциденти. Відповідальність за нехтування стандартами — адміністративна та кримінальна.

Кіберрезерв — аналог військового резерву, лише в цифровій сфері. IT-фахівці, які пройшли спеціальну підготовку, залишаються в резерві й можуть бути залучені у разі масштабної кібератаки. У країні із сильним IT-сектором це величезний потенціал, який не потрібно постійно утримувати, але потрібно вміти мобілізувати.

Обмежені наступальні можливості — як інструмент стримування, а не агресії. Противник, який знає, що кібератака на наші лікарні чи енергетичні мережі зустрінє симетричну відповідь, двічі подумає, перш ніж атакувати. Деталі цих можливостей, їхній масштаб і доктрина застосування не є публічною інформацією — це сфера державної таємниці. У програмі ми фіксуємо лише принцип: стримування через готовність до відповідних дій, а не провокація.

Міжнародна співпраця: вчитися у тих, хто вже воював

Україна — наш головний партнер у сфері кібербезпеки. Жодна країна світу не має такого практичного досвіду відбиття російських кібератак: від атак на енергетичні мережі у 2015–2016 роках до масштабних операцій в умовах повномасштабної війни. Україна знає, як працює цей противник, краще за всіх. Ми створюємо спільний центр обміну розвідувальними даними про загрози, програми підготовки фахівців і механізми оперативної взаємодії під час інцидентів.

США — лідер у наступальних та оборонних кіберможливостях. Співпраця через двосторонню угоду про кібербезпеку передбачає обмін даними про загрози, спільні

навчання та допомогу у створенні національного потенціалу. Американський досвід захисту критичної інфраструктури від державних акторів безцінний.

Європейський Союз — участь у європейських механізмах обміну інформацією про загрози (ENISA, мережа CSIRT), доступ до європейських стандартів і найкращих практик.

Японія та Південна Корея — країни з розвиненим ІТ-сектором і досвідом протидії північнокорейським та китайським кіберзагрозам. Технологічна співпраця та обмін даними про загрози в регіоні АТР.

Захист персональних даних громадян

Інформаційна безпека — це не лише захист держави. Це також захист кожного громадянина.

Ми ухвалюємо суворий закон про захист персональних даних за зразком європейського GDPR: громадяни мають право знати, які дані про них збираються, ким і з якою метою; право на видалення своїх даних; право на компенсацію у разі їхнього витоку. Державні органи не мають права збирати дані про громадян понад те, що необхідне для виконання конкретних функцій.

Масове стеження за громадянами заборонене. Це не просто правова норма — це принципова позиція держави, яка будується на довірі між владою та суспільством.

Цифрова держава: зручно та безпечно

Паралельно із захистом ми будуємо сучасну цифрову державу — тому що паперова бюрократія не лише незручна, а й створює додаткові вразливості (документи губляться, дані зберігаються ненадійно, корупція процвітає там, де немає цифрового сліду).

Цифрові державні послуги, електронні документи, цифровий підпис, прозорий реєстр державних рішень — усе це водночас зручність для громадян та інструмент антикорупційного контролю. Кожна дія чиновника залишає цифровий слід. Кожен громадянин бачить статус свого звернення в режимі реального часу.

Ми будуємо цифрову державу за прикладом Естонії — світового лідера у цій сфері, який пройшов шлях від нуля до повністю цифрового уряду менш ніж за два десятиліття. У нас є перевага: ми будуємо з нуля, не перебудовуючи застарілі системи.

Висновок

Далекий Схід, незалежний від Росії, — це не мрія. Це план.

Ви прочитали програму — або її частину. Можливо, ви гортали її, зупинялися на тому, що вас зачепило, сперечалися з чимось у собі. І це добре. Програма, з якою ніхто не сперечається, — це не програма, а некролог.

Ми писали цей документ не для того, щоб справити враження. Ми писали його тому, що незалежність без плану — це авантюра. Тому що люди мають право знати, за що саме вони борються. Тому що майбутня держава починається з відповіді на питання «якою вона буде» — задовго до того, як вона виникне.

На це питання ми спробували відповісти чесно.

Що ми побудуємо

Ми будуюмо державу, у якій:

Влада по-справжньому належить народу — через парламентську республіку, федеративний устрій, пряму демократію, право відкликання та право на опір антиконституційним діям. Не на папері — на практиці.

Закон однаковий для всіх — незалежні суди, незалежна антикорупційна система, незалежний Конституційний суд. Ніхто — ані член нашого руху, ані великий інвестор, ані іноземний партнер — не стоїть над законом.

Кожна людина захищена — абсолютними правами, яких не можна позбавити за жодного надзвичайного стану; соціальною системою, яка не залишає людей напризволяще; пенсійною системою, яка чесна з тими, хто все життя працював; судом, доступним навіть із найвіддаленішого селища.

Природа зберігається для майбутніх поколінь — тому що Зелений Клин — одна з останніх незайманих екосистем планети, і ми усвідомлюємо свою відповідальність перед усім людством, а не лише перед собою.

Економіка працює на людей — ресурсний фонд повертає природні багатства громадянам у вигляді дивідендів, інфраструктури та освіти; малий бізнес отримує можливості, а не перешкоди; іноземні інвестиції вітаються, але не купують суверенітет.

Кожен народ зберігає свою ідентичність — українці, нівхи, нанайці, удегейці, росіяни, евенки, корейці, усі, хто пов'язав своє життя з цією землею. Ми не асимілюємо, не нав'язуємо й не вибудовуємо ієрархії між культурами. Різноманіття — наша сила.

Що на нас чекає

Ми не обіцяємо легкого шляху. Це було б нечесно з нашого боку.

Перші роки будуть важкими. Перехідний період — це завжди хаос, дефіцит, невизначеність і страх. Будуть ті, хто скористається безладом у корисливих цілях. Буде зовнішній тиск і провокації. Будуть помилки — наші власні помилки, тому що ми люди, а не святі.

Але у нас є те, чого не було в багатьох, хто будував держави до нас: чесна програма, написана заздалегідь. Домовленість із самими собою — що саме ми будемо і як. Це не гарантія успіху, але це захист від найгіршого: ситуації, коли в момент перемоги ніхто не знає, що робити далі.

Фінляндія здобула незалежність у розпал революції та громадянської війни — і вижила. Естонія відновила державність після п'ятдесяти років окупації — і за тридцять років стала цифровою державою світового рівня. Ізраїль виник там, де, здавалося, нічого неможливо, — і побудував одну з найбільш інноваційних економік світу. Ірландія вийшла з-під багатовікової британської влади майже без ресурсів — і стала однією з найбільш процвітаючих країн Європи.

Усі вони різні. Усі пройшли через різне. Але всіх об'єднувало одне: люди, які вірили, що це можливо, і які були готові працювати, а не лише мріяти.

Ми готові працювати.

Кому адресована ця програма

Вона адресована далекосхіднику, який втомився відчувати себе мешканцем далекої провінції чужої імперії.

Вона адресована нівху, удегейцю, нанайцю — тим, чиї мови вимирають, чиї землі відбирають, чия культура перетворюється на туристичний сувенір без їхньої згоди.

Вона адресована нащадку українських переселенців, який десь в Австралії чи Канаді зберігає фотографію прадіда з Примор'я й думає: «Це теж моя земля».

Вона адресована молодій людині у Владивостоці чи Хабаровську, яка хоче добре жити — і не розуміє, чому для цього їй потрібно залишити рідний дім і поїхати в іншу країну.

Вона адресована скептику, який прочитав усе це й думає: «Гарно написано, але нічого з цього не буде». Ми його розуміємо. Історія дає надто багато приводів для скептицизму. Але історія також показує: ті, хто не вірив, що щось можливе, — просто не брали в цьому участі.

Наша програма адресована кожному, хто готовий долучитися.

Приєднуйтеся

Зелений Клин не побудують ті, хто чекає, поки хтось інший зробить усю роботу. Його будуюмо ми — усі разом, кожен на своєму місці.

Нам потрібні люди з різними навичками та в різних ролях: ті, хто вміє говорити й переконувати; ті, хто вміє писати й пояснювати; ті, хто вміє організовувати й рахувати; ті, хто вміє захищати й охороняти; ті, хто вміє лікувати, навчати, будувати й творити.

Нам потрібні ті, хто поки не знає, що саме вміє, — але хоче це дізнатися.

Нам потрібні ті, хто не погоджується з якоюсь частиною цієї програми — тому що чесна суперечка всередині руху краща за удавану одностайність.

Читайте програму. Розповідайте про неї. Сперечайтеся з нею. Доповнюйте її. Приєднуйтеся до руху. Це ваша земля — і її майбутнє залежить від того, що ви з нею зробите.

Пам'ятайте: Свобода Зеленого Клину починається з кожного з нас.

Далекосхідний рух за незалежність Зеленого Клину. zelenyiklyn.com 2026 рік.